



TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU
LIIKETALOUS

TUTKINTOTYÖRAPORTTI

TILIPÄÄTÖSANALYYSI
Suomen kolme suurinta
päivittäistavarakauppaketjua

Senni Järnstedt

Liiketalouden koulutusohjelma
Marraskuu 2005
Työn ohjaaja: Pirkko Jaatinen

TAMPERE 2005



TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

LIIKETALOUS

Tekijä(t):	Senni Järnstedt	
Koulutusohjelma(t):	Liiketalous	
Tutkintotyön nimi:	Tilinpäätösanalyysi: Suomen kolme suurinta päivittäistavarakauppaketjua	
Title in English:	Analysis of the financial statements of the three largest grocery chains in Finland	
Työn valmistumis- kuukausi ja -vuosi:	Marraskuu 2005	
Työn ohjaaja:	Pirkko Jaatinen	Sivumäärä: 72

TIIVISTELMÄ

Työssäni käsittelen tilinpäätösanalyysia eli kuinka tilinpäätösaineisto muokataan vertailukelpoiseksi eri vuosien ja yritysten välillä sekä miten näitä tuloksia tulisi tarkastella. Alun perin työlläni piti olla toimeksiantajana eräs K-kauppias, mutta vaikeuksien vuoksi päädyin tekemään analyysia ilman toimeksiantajaa.

Työni tavoitteena on syventää tietoja tilinpäätösanalyysista ja tutkia konsernitilinpäätöksen oikaisuja. Tarkoituksena on tutkia case-yritysten eli Kesko-konsernin, SOK-yhtymän ja Tradeka-yhtymän taloudellista menestystä tarkastelujakson eli vuosien 2000-2004 aikana. Työssäni vertailen näille yrityksille saamiani tuloksia eri vuosien sekä myös kahden muun ketjun välillä. Lisäksi selvitän onko markkinaosuuden muutoksilla yhteyttä tunnuslukujen kehitykseen.

Tutkittavaksi valitsin päivittäistavarakaupan, koska itselläni on viiden vuoden kokemus kaupan työntekijänä. Suomen päivittäistavarakauppaa hallitsevat Ruokakesko ja S-ryhmä. Tradeka on kolmanneksi suurin päivittäistavaraketju, mutta sen osuus markkinoista on vain noin kymmenen prosenttia. Tämän vuoksi se oli mielenkiintoinen vertailukohde Ruokakeskon ja S-ryhmän lisäksi.

Työn edetessä huomasin, että Tradeka tosiaan oli hyvä ottaa vertailuun mukaan, sillä saadut tulokset olivat melko yllättäviä. Vaikka sekä Ruokakeskolla että S-ryhmällä on noin 35 prosenttia päivittäistavarakaupasta ja Tradekalla vain kymmenen prosenttia, olivat saadut tulokset aivan päinvastaisia. Tradeka oli useimmilla tunnusluvuilla mitattuna huomattavasti kahta pahinta kilpailijaansa edellä.

Avainsanat: tilinpäätös tilinpäätösanalyysi Kesko SOK Tradeka

Sisällysluettelo

Johdanto.....	5
1 Tilinpäätösanalyysin taustaa	7
1.1 Tilinpäätösanalyysin määritelmä.....	7
1.2 Tilinpäätösanalyysin tavoite ja tarkoitus	8
1.3 Käyttäjät	9
1.4 Tilinpäätösanalyysin vaiheet	12
1.4.1 Tilinpäätöstietojen oikaiseminen.....	12
1.4.2 Mittauksen kohteiden valinta.....	12
1.4.3 Mittareiden valinta, laskeminen ja vertaaminen.....	13
1.4.4 Havainnollistaminen ja johtopäätösten teko.....	13
1.5 Tilinpäätösanalyysin ongelmat	14
1.6 Strateginen tilinpäätösanalyysi.....	15
2 Päivittäistavarakauppa Suomessa.....	16
2.1 Päivittäistavarakaupan määritelmät.....	16
2.2 Suomen päivittäistavaramarkkinat	16
2.3 Päivittäistavarakaupan ryhmittymät	17
2.3.1 Ruokakesko Oy	18
2.3.2 S-ryhmä	19
2.3.3 Tradeka Oy	19
2.3.4 Kolmen suurimman ketjun erot	19
2.3.5 Kolme suurinta ketjua ja markkinaosuus	23
2.4 Päivittäistavarakaupassa vuosina 2000-2004 tapahtuneet muutokset	24
2.5 Päivittäistavarakaupan tulevaisuus	24
3 Case-yritysten tilinpäätösanalyysi.....	27
3.1 Tilinpäätöksen oikaiseminen	27
3.1.1 Tuloslaskelman oikaisut	28

3.1.2 Taseen oikaisut	31
3.2 Mittauskohteiden valinta	34
3.3 Mittareiden valinta, laskeminen ja vertaaminen.....	36
3.3.1 Kannattavuus	37
3.3.2 Maksuvalmius.....	43
3.3.3 Vakavaraisuus.....	47
3.3.4 Kasvu	49
3.4 Yhteenveto saaduista tuloksista.....	52
3.4.1 Kesko.....	52
3.4.2 SOK-yhtymä.....	53
3.4.3 Tradeka-yhtymä.....	54
3.4.4 Yritysten vertailu	55
3.4.5 Markkinaosuus ja tulokset	55
3.5 Vuosi 2005 ja päivittäistavarakaupan tulevaisuus.....	56
Lähteet	60
Liitteet	64
Liite 1: Keskon oikaistut tuloslaskelmat vuosilta 1999-2004	64
Liite 2: SOK-yhtymän oikaistut tuloslaskelmat vuosilta 1999-2004	65
Liite 3: Tradeka-yhtymän oikaistut tuloslaskelmat vuosilta 1999-2004	66
Liite 4: Keskon oikaistut taseet vuosilta 1999-2004	67
Liite 5: SOK-yhtymän oikaistut taseet vuosilta 1999-2004	69
Liite 6: Tradeka-yhtymän oikaistut taseet vuosilta 1999-2004	71

Johdanto

Taustaa

Alkuperäisenä aiheenani oli lähteä selvittämään erään tamperelaisen Citymarketin ruokapuolen ja Ruokakesko Oy:n eroja ja yhtäläisyyksiä tilinpäätösanalyysin avulla. Yhteistyöni Citymarket-kauppiaan kanssa ei kuitenkaan toiminut odotetulla tavalla ja jouduin luopumaan aiheesta. Olin kuitenkin ehtinyt pyöritellä ajatuksia aiheeseen liittyen, joten tahdoin edelleen tehdä lopputyöni ruokakauppaan ja tilinpäätösanalyysiin liittyvästä aiheesta.

Päivittäistavarakauppa on ollut jo monen vuoden ajan itselleni hyvin läheistä, sillä olen työskennellyt viiden vuoden ajan K-Citymarketissa. Työssäni olen usein kuullut kiukkuisilta asiakkailta, kuinka Prisma on paljon parempi kauppa. Tästä lähti idea tutkia K-ryhmän ja S-ryhmän taloudellista tilannetta tilinpäätösanalyysin avulla. Tutkittuani Päivittäistavarakauppa ry:n sivuja päätin ottaa mukaan myös Tradekan, joka on kolmanneksi suurin päivittäistavaraketju Suomessa. Tradekasta teki erittäin mielenkiintoisen valinnan se, että vaikka se on kolmanneksi suurin päivittäistavaraketju, sen markkinaosuus oli vuonna 2004 vain 10 prosenttia, kun K- ja S-ryhmällä oli yhdessä hallinnassaan noin 69 prosenttia markkinaosuudesta lähes samansuuruisin osuuksin (Päivittäistavarakauppa ry 2005:12).

Tarkoitus

Työni tarkoituksena on siis selvittää tilinpäätösanalyysin avulla kuinka K-kauppa, S-ryhmä ja Tradeka ovat pärjänneet vuosina 2000-2004 ja onko niiden välillä huomattavissa eroja. Lisäksi tarkastelen saatuja tuloksia markkinaosuuden muutoksiin ja pyrin selvittämään onko näiden välillä yhteyttä.

Rakenne

Työni alkaa teoriaosalla, jossa kerron lyhyesti tilinpäätösanalyysin määritelmästä, tarkoituksesta, käyttäjistä, tilinpäätösanalyysin kulusta, ongelmista ja strategisesta tilinpäätösanalyysistä.

Toisessa luvussa määrittelen termin päivittäistavarakauppa ja kerron päivittäistavarakaupasta Suomessa. Lisäksi esittelen lyhyesti case-yrityksinä olevat Keskon, S-ryhmän ja Tradekan. Lopuksi paneudun myös päivittäistavarakaupan tulevaisuuden haasteisiin.

Kolmas luku sisältää itse työn eli tilinpäätösanalyysin tekemisen ja tulosten analysoinnin. Ensimmäisessä luvussa käyn läpi tilinpäätösanalyysin kulun pintapuolisesti, mutta kolmannessa luvussa eri vaiheisiin perehdytään syvällisemmin. Erityisesti tilinpäätöksen oikaisuisissa olen esitellyt tarkemmin konsernia koskevat erät. Oikaisujen jälkeen olen perehtynyt tarkemmin valitsemiini mittauskohteisiin eli kannattavuuteen, maksuvalmiuteen, vakavaraisuuteen ja kasvuun. Valitsin jokaiselle mittauskohteelle 1-2 mittaria, joiden tulokset olen havainnollistanut sekä taulukoissa että kuvioilla. Lopuksi olen koonnut

tekemäni havainnot yhteen ja tehnyt johtopäätöksiä yrityksen eri vuosien välillä ja myös näiden kolmen eri ketjun välillä.

Koska vuosi 2005 on ollut hyvin vilkas vuosi Suomen päivittäistavarakaupassa, olen kolmannessa luvussa myös kertonut kuluvan vuoden tärkeimpiä tapahtumia ja tulevaisuuden odotuksia.

1 Tilinpäätösanalyysin taustaa

Tässä luvussa käyn läpi tilinpäätösanalyysin määritelmän, tarkoituksen ja käyttäjät. Lisäksi kerron lyhyesti myös tilinpäätösanalyysin vaiheista. Analyysin vaiheisiin syvennyttään tarkemmin luvussa 3. Tämän luvun lopussa käsitellään myös tilinpäätösanalyysin ongelmakohtia sekä strategista tilinpäätösanalyysia.

1.1 Tilinpäätösanalyysin määritelmä

Yleisesti puhekielessä termiä tilinpäätösanalyysi käytetään kuvaamaan monentasoista tilinpäätöksen pohjalta tehtävää analyysia. Tarkemmin määriteltynä tilinpäätösanalyysi on kuitenkin sellainen analyysimuoto, joka sijoittuu tunnuslukuanalyysin ja yritysanalyysin välimaastoon. (Niskanen & Niskanen 2003:9.)

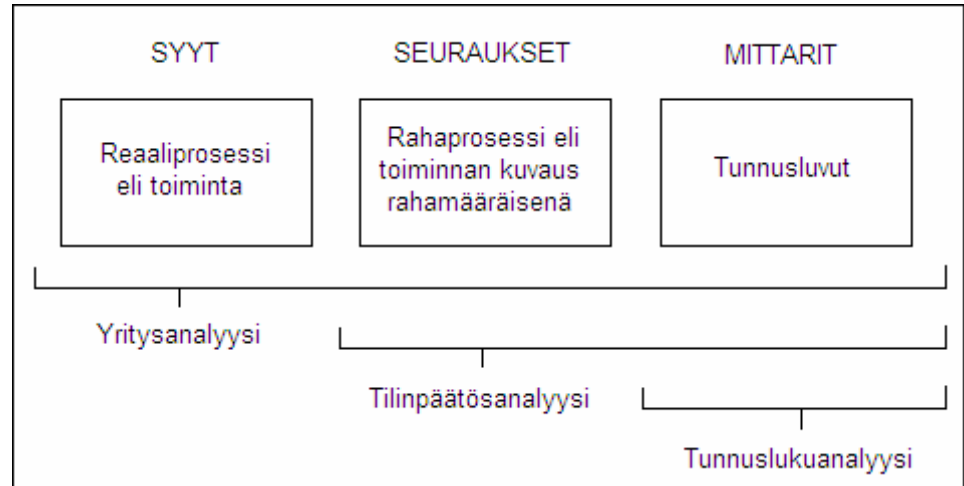
Tunnuslukuanalyysi on näistä kaikista suppein ja yksinkertaisin. Tunnuslukuanalyysissa yrityksen taloudellinen tilanne esitetään ja siitä tehdään johtopäätöksiä lähes yksinomaan muutamien vakioitujen mittareiden eli tunnuslukujen perusteella. Sen tuottamaa informaatiota käytetään suurempien analyysien, kuten tilinpäätösanalyysin ja yritysanalyysin, osana. Tunnuslukuanalyysia käytetään usein myös eräänlaisena tilinpäätösanalyysin tiivistelmänä. Tämän vuoksi tunnuslukuanalyyseja voi nähdä esimerkiksi sanomalehtien taloussivuilla. (Niskanen & Niskanen 2003:9.)

Tilinpäätösanalyysi taas on kehittyneempi analyysin muoto, jossa yrityksen taloudellisen menestyksen osatekijöitä ja niiden kehitystä tarkastellaan tunnuslukuanalyysia kattavammin tunnuslukujen ja muiden menetelmien avulla. Tilinpäätösanalyysissa on olennaista, että pelkkien lukuarvojen lisäksi pyritään arvioimaan niihin vaikuttaneita tekijöitä. Tällöin voidaan arvioida tarkemmin ovatko tunnuslukujen saamat hyvät tai huonot arvot satunnaisia vai onko taustalla pidemmän aikavälin muutos. (Niskanen & Niskanen 2003:9.)

Yritysanalyysi puolestaan on näistä kolmesta kaikista syvällisin analyysin muoto. Yritysanalyysilla tarkoitetaan koko yrityksen toiminnan analyysia. Laajimmillaan se kattaa paitsi talouden, johdon, järjestelmät, muut resurssit ja tuotteen, myös yrityksen toimintaympäristön ja sen kehitysnäkymät. (Salmi 2000:100.) Yritysanalyyseja tehdään etenkin vieraan pääomin ehdoin yritystoimintaa rahoittavien eli pankkien ja erityisrahalaitosten toimesta, koska tämä auttaa heitä tekemään oikeansuuntaisia yrityksen rahoittamista koskevia päätöksiä (Koskela, Toivainen & Virkkunen 1990:135). Käytännössä yritysanalyysien tekeminen ei ole pankeille ja muille luottolaitoksille vain mahdollista vaan pakollista. Tämä johtuu siitä, että pankkeja ja

niiden luotonantoa valvova Rahoitustarkastus edellyttää tällaisen analyysin tekemistä luottopäätöksen yhteydessä. (Niskanen & Niskanen 2003:11.)

Näiden kolmen eri analyysin erot voidaan tiivistää kuvion 1 esittämällä tavalla:



Kuvio 1 Yritysanalyysi, tilinpäätösanalyysi ja tunnuslukuanalyysi (Järvinen & Laine 2000:27)

Tilinpäätösanalyysi voidaan edelleen jakaa suoriteperusteiseen tilinpäätösanalyysiin, rahavirta-analyysiin ja markkinaperusteiseen analyysiin. Suoriteperusteisissa analyysissä tulot ja menot kirjataan niiden syntyessä sekä jaksotetaan tarvittaessa eri tilikausille tuotoiksi ja kuluiksi. Rahavirta-analyysi eroaa tästä siten, että siinä seurataan rahan liikkeitä, eikä menoja ja tuloja kohdisteta eri tilikausille. Markkinaperusteisissa analyysissä tilinpäätösinformaatiota yhdistetään osakemarkkinoilla saatavaan informaatioon. (Kallunki & Kytönen 2002:14.)

1.2 Tilinpäätösanalyysin tavoite ja tarkoitus

Vaikka tilinpäätökseen sisältyykin monia toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman kannalta oleellisia lukuja, mitkään niistä eivät yleensä kuitenkaan sinällään riitä antamaan asiasta täyttä selkoa. Esimerkiksi liikevaihdosta voi päätellä ainoastaan onko kyseessä pieni- vai suuryritys. Myös positiivinen nettovoitto on informaatioiltaan melko vähäinen. Vaikka kannattavuudelle asetettu välttämätön ehto eli tuloksen positiivisuus olisi täyttynyt, näiden tietojen perusteella ei voi olla vielä varma riittävän kannattavuuden ehdon täyttymisestä eli onko voitto tarpeeksi suuri. Jotta näistä luvuista saataisiin irti tietoa, voittoa pitäisi verrata yrityksen käytössä olleiden resurssien määrään eli pääomaan, toimintavolyymiin eli liikevaihtoon tai johonkin muuhun yrityskokoa

kuvaavaan tekijään. Näin saataisiin alustava käsitys voiton riittävydestä suhteellisessa mielessä. (Kinnunen, Leppiniemi, Puttonen & Virtanen 2002:94.)

Tästä voidaan päätellä, että yrityksen taloudellisen menestyksen arvioiminen suoraan yksittäisistä tilinpäätökseen sisältyvistä luvuista ei ole mahdollista. Asia tulisi nähdä pikemminkin siten, että tilinpäätöksen luvut tarjoavat vasta ne lähtötiedot, joita muokkaamalla ja analysoimalla johtopäätösten tekeminen tulee mahdolliseksi. Täten tilinpäätösanalyysin voidaan nähdä jatkavan siitä mihin tilinpäätös pysähtyy. (Kinnunen ym. 2002:94-95.)

Tilinpäätösanalyysin tavoitteena ja tarkoituksena on tehdä mahdollisimman luotettava arvio yrityksen taloudellisista toimintaedellytyksistä nyt ja tulevaisuudessa. Nämä yrityksen toimintaedellytykset voidaan jakaa kolmeen ryhmään: yritysjohton ominaisuudet, yrityksen ominaisuudet ja yritys ympäristön ominaisuudet. Tilinpäätösanalyysi perustuu tilinpäätöstietoihin eli tuloslaskelmaan, taseeseen ja liitetietoihin. Näiden ja muiden tietojen avulla on mahdollista arvioida yrityksen taloudelliseen tilanteeseen johtaneita syitä ja ennustaa sen tulevaisuutta. (Laitinen 1994:25-26.)

Yksi tilinpäätösanalyysin tärkeimmistä tehtävistä on tuottaa tietoa, jotta voitaisiin arvioida yrityksen asemaa toisiin samalla alla toimiviin yrityksiin tai tarkastella yhden yrityksen ajallista kehitystä. Myös tätä kautta voidaan saada tietoa, joka auttaa laatimaan ennusteita ja siten arvioimaan yrityksen toimintaa tulevaisuudessa. (Koskela ym. 1990:135.)

1.3 Käyttäjät

Yrityksen tilinpäätöstietojen käyttäjien joukko on hyvin laaja kattaen ne kaikki tahot, joille yrityksen taloudellisella menestyksellä on jonkinasteista merkitystä. Tärkeimpiä tilinpäätösanalyysin hyväksikäyttäjiä ovat sidosryhmät, joiden kanssa yrityksellä on välitön taloudellinen vuorovaikutussuhde saatujen pääomapanosten, tuotannon tekijöiden ja niistä maksettavien vastikkeiden vuoksi. Näihin lukeutuvat sekä oman että vieraan pääoman rahoittajat, hankkijat ja yrityksen henkilökunta. Toisinaan myös asiakkailta voi olla tarvetta saada tietoja yrityksen talouteen liittyvistä asioista. Tilinpäätösinformaatio kiinnostaa lisäksi monia muita tahoja, joiden suhde yritykseen on etäisempi. Tällaisia ovat esimerkiksi kilpailijat ja eri viranomaiset, erityisesti verottaja. (Kinnunen ym. 2002:87.)

Yrityksen sidosryhmien tavoitteena on yleensä muodostaa kokonaiskuva yrityksen yleisestä taloudellisesta tilanteesta (Kallunki & Kytönen 2002:17). Hyväksikäyttäjien motiivit ja lähtökohdat yrityksen talouden analysoimiseksi ovat kuitenkin luonnollisesti jossain määrin toisistaan

poikkeavia. Tämä johtuu siitä, että ensisijaisen kiinnostuksen kohteena olevat yrityksen talouden osatekijät vaihtelevat sen mukaan minkälainen taloudellinen intressi kyseisellä sidosryhmällä on yritykseen. (Kinnunen ym. 2002:87.) Toiset sidosryhmät ovat erityisen kiinnostuneita pääoman tuotosta, toiset taas vakavaraisuudesta tai maksuvalmiudesta (Kallunki & Kytönen:18).

Tilinpäätösanalyysin keskeisimpiä käyttäjiä ovat siis

- omistajat
- yritysjohto
- henkilöstö
- rahoittajat
- tavarantoimittajat
- asiakkaat
- erilaiset viranomaiset

Näihin paneudutaan syvemmin seuraavissa kappaleissa.

Omistajat

Keskeisimmät tilinpäätösinformaation käyttäjät ovat omistajat, joilla tarkoitetaan tässä yhteydessä sekä nykyisiä omistajia että mahdollisia tulevia omistajia eli sijoittajia. Samasta näkökulmasta tilinpäätöstä analysoivat myös analyytikot. Omistajat voivat olla hyvinkin epäyhtenäinen ryhmä, koska siihen voi kuulua yksittäisiä piensijoittajia ja lisäksi myös suuria kansainvälisiä institutionaalisia sijoittajia, kuten sijoitusrahastoja ja osakkeisiin rahojaan sijoittavia eläkevakuutusyhtiöitä. Tavoitteidensa mukaan omistajat voivat olla kiinnostuneita sijoituksesta saatavasta tuotosta, sijoituksen mukanaan tuomasta pääantävallasta tai molemmista. (Niskanen & Niskanen 2003:13-14.) Omistajat ovat kiinnostuneita yrityksen kasvusta ja kannattavuudesta, tämänhetkisestä rahoitusasemasta, liiketoiminta-alueiden tulevaisuudesta, tulevasta tuloksentekevyydestä ja oman pääoman todellisesta arvosta (Kinnunen ym. 2002:88-89).

Yritysjohto

Yritysjohto käyttää tilinpäätösinformaatiota hyväkseen päivittäin tehdessään yritystä koskevia päätöksiä. Johto on kiinnostunut tästä informaatiosta monesta eri näkökulmasta. Esimerkiksi tulosprosentit osoittavat tuottoisimmat liiketoiminta-alueet ja näin saadaan vihiä alueista, joihin kannattaisi investoida. Myös omavaraisuusaste ja muut rahoitusrakennetta kuvaavat tunnusluvut kertovat kuinka paljon lainaa voidaan nostaa, jotta tavoitteena oleva omavaraisuusaste ei ylittyisi. (Niskanen & Niskanen 2003:14.)

Yritysjohdolla voi olla myös henkilökohtaisia syitä seurata tunnuslukujen kehitystä. Tällaiseen voi olla syynä erilaiset tulos- ja voittopalkkiojärjestelmät, joissa johdon palkkio on riippuvainen yhdestä tai useammasta tilinpäätöksen erästä tai tunnusluvusta. (Niskanen & Niskanen 2003:14.)

- Henkilöstö** Henkilöstön mielenkiinto on yleensä kiinnittynyt yrityksen taloudelliseen menestykseen ja tätä kautta työsuhteiden pysyvyyteen. Tilinpäätösanalyysistä henkilöstö saa tähän vastaavaa tietoa kannattavuuden, vakavaraisuuden ja maksuvalmiuden tunnusluvuista. (Niskanen & Niskanen 2003:15.) Lisäksi on selvää, että kannattavan yrityksen mahdollisuudet ja maine työnantajana ovat toista luokkaa kuin sellaisen yrityksen, joka on konkurssin partaalla. Viime vuosina myös henkilökunnalle maksettavat tulospalkkiot ovat lisääntyneet. Tämä lisää henkilökunnan kiinnostusta kasvattaa yrityksen kannattavuutta ja kasvua omalta osaltaan, mikäli näitä kuvaavia mittareita käytetään maksettavien palkkioiden perusteena. (Kinnunen ym. 2002:91.)
- Rahoittajat** Yksi hyvin merkittävä tilinpäätösanalyysin käyttäjäryhmä on yritystä rahoittavat lainantajat kuten pankit, erityisluottolaitokset, yrityksen liikkeelle laskemien joukkovelkakirjojen merkitsijät ja muut vieraan pääoman sijoittajat (Kinnunen ym. 2002:89). Rahoittajat ovat kiinnostuneita tilinpäätöksen sisällöstä sekä luottopäätöstä tehdessään että myöhemmin luottoajan kuluessa. Lainan valvomista ja valvonnan vaikutuksia tehostetaan usein asettamalla lainoille niin sanottuja kovenanteja eli sopimusvakuuksia, joista osa perustuu tilinpäätökseen. (Niskanen & Niskanen 2003:16.) Vieraan pääoman sijoittajia kiinnostaa eniten yrityksen vakavaraisuutta koskeva informaatio. Koska yritys on suuri kokonaisuus ja taloudelliset ominaisuudet ovat yhteydessä toisiinsa, ei kiinnostus voi kuitenkaan rajoittua pelkkään vakavaraisuuteen. Tärkeässä roolissa on myös pitkäaikavälin kannattavuus. (Kallunki & Kytönen 2002:19.) Rahoittajat ovat siis kiinnostuneita yrityksen aiemmasta velanhoidokyvystä, liikesuunnitelmista ja -näkymistä ja siitä kuinka yritys pystyy selviytymään velvoitteista tulevina vuosina (Kinnunen ym. 2002:90).
- Tavarantoimittajat** Tavarantoimittajia kiinnostaa eniten yrityksen maksuvalmius eli kyky suoritua velkojen maksusta lyhyellä aikavälillä. Tämän vuoksi on tyypillistä, että tavarantoimittajat hankkivat asiakkaastaan luottoluokituksen. (Niskanen & Niskanen 2003:16-17.)
- Asiakkaat** Asiakkaiden tarve tilinpäätösanalyysin tuottamalle informaatiolle on yleensä muita sidosryhmiä pienempi. Pitkäaikaisissa toimituksissa tämän informaation merkitys kuitenkin kasvaa. (Kallunki & Kytönen 2002:20.) Tilaus- ja toimitusajankohtien välisen ajan ollessa useita vuosia, on asiakkaan tärkeää vakuuttua toimitusvarmuudesta ja kyvystä huolehtia toimituksiin liittyvistä jälkivelvoitteista. Tämä on oleellista erityisesti silloin, kun tilaukseen liittyy toimituksen jälkeisiä huolto- ja takuovelvoitteita. Tällöin asiakasta kiinnostavat toimittajayrityksen kannattavuus ja toiminnan jatkuvuuteen liittyvät seikat. (Kinnunen ym. 2002:91-92.)

Erilaiset viranomaiset

Viranomaiset ovat kiinnostuneita tilinpäätöksestä ja sen osista monista eri syistä. Keskeisin syy on veronkanto, sillä viranomaiset ovat kiinnostuneita, onko yritys maksanut tarpeeksi veroja. Joissain tapauksissa myös julkisia palveluita tuottavien yritysten hinnoittelun oikeellisuutta tarkastellaan niiden tilinpäätöksen perusteella. (Niskanen & Niskanen 2003:17.)

1.4 Tilinpäätösanalyysin vaiheet

Kuten jo aiemmin todettiin, tässä luvussa käydään tilinpäätösanalyysin vaiheet läpi suppeasti. Laajemmin asiaa käsitellään luvussa 3.

1.4.1 Tilinpäätöstietojen oikaiseminen

Tilinpäätösanalyysi aloitetaan aina tilinpäätöstietojen eli taseen, tuloslaskelman ja liitetietojen oikaisemisesta. Tämän tavoitteena on standardoida lähdeaineisto. Standardointi on ehdoton edellytys sille, että yritys- ja vuosikohtaista tilinpäätösinformaatiota voitaisiin vertailla muiden yritysten tai saman yrityksen edellisten vuosien tilinpäätöksiin. (Niskanen & Niskanen 2003:19.) Oikaisemalla saadaan muodostettua oikaistu tuloslaskelma ja oikaistu tase, joista lasketaan tunnusluvut ja joiden perusteella tehdään johtopäätökset. Oikaistujen laskelmien luotettavuus riippuu siitä kuinka paljon tietoa yrityksestä on käytettävissä. Jotta saataisiin luotettava kuva yrityksen tilanteesta, pitää oikaistuun tuloslaskelmaan otettavien kulujen vastata todellisia kuluja. Vastaavasti oikaistussa taseessa olevan omaisuuden pitäisi vastata sen todellista arvoa. (Laitinen & Luotonen 1996:75.) Tilinpäätöksen oikaiseminen on enimmäkseen erien uudelleenjärjestelyä. Merkittävämpää muokkaustarvetta ei ole, koska lainsäädäntö ei juuri anna yrityksille mahdollisuuksia tehdä omia tilinpäätöksen kirjauksia koskevia ratkaisuja. (Niskanen & Niskanen 2003:19.)

1.4.2 Mittauksen kohteiden valinta

Tilinpäätösanalyysin ensimmäinen vaihe eli tilinpäätöstietojen oikaisu ei ole riippuvainen aineiston tulevasta käyttötarkoituksesta, vaan se tulisi aina tehdä mahdollisimman hyvin. Toinen vaihe eli mittauksen kohteiden valinta sen sijaan riippuu analyysin tekijästä ja käyttötarkoituksesta. Mittauksen kohteet ovat erilaisia eri sidosryhmille, esimerkiksi yrittäjälle, muille omistajille, toimivalle johdolle, vieraan pääoman rahoittajille ja kilpailijoille. Mittauksen kohteita valittaessa tulisi miettiä tarkkaan mikä

on analyysin tavoite ja tehdä valinnat tämän perusteella. (Laitinen & Luotonen 1996:75-76.)

1.4.3 Mittareiden valinta, laskeminen ja vertaaminen

Kun perustellut mittauksen kohteet on valittu, siirrytään seuraavaan vaiheeseen ja valitaan kohteille mittarit, jotka ovat useimmiten tunnuslukuja. Mittarit voivat olla myös absoluuttisia lukuja, kuten esimerkiksi liikevaihdon euromääräinen arvo. Tärkeää on valita mittarit siten, että ne todella mittaavat asiaa, jota halutaan mitata eli niiden on oltava harhattomia. Lisäksi mittareiden tulisi olla niin tarkkoja, että mittausvirhe pysyy hyväksyttävissä rajoissa. (Laitinen & Luotonen 1996:76.)

Valinnan jälkeen lasketaan mittareille arvot ja verrataan saatuja tuloksia yrityksen edellisiin vuosiin sekä kilpailijoiden ja toimialan vastaaviin tietoihin. Kilpailijoista saa tilinpäätöstietoja esimerkiksi patenti- ja rekisterihallituksesta, erilaisista tilinpäätöstietojen kokoomateoksista ja luottotietoyrityksistä. Toimialatietoja puolestaan saa kokoomateoksista tai eri luottolaitosten julkaisemista toimialatilastoista. (Laitinen & Luotonen 1996:76.)

1.4.4 Havainnollistaminen ja johtopäätösten teko

Saatuja tuloksia on hyvä havainnollistaa taulukoiden ja kuvioiden avulla. Hyvä keino on piirtää samaan kuvioon yrityksen vuosittainen kehitys, sekä tärkeimmän kilpailijan ja toimialan vastaavat luvut. Näin saadaan yhdellä silmäyksellä käsitys siitä, miten yritys on suhteellisesti ottaen menestynyt eli miten sen suhteellinen kilpailukyky on tämän tekijän suhteen kehittynyt. Yksi vaihtoehto on myös piirtää tunnusluvun kehityksen perusteella suora eli trendi, joka pyrkii osoittamaan kehityksen suunnan tulevaisuudessa. Tähän ei kuitenkaan pidä sellaisenaan luottaa, vaan tulisi miettiä, miltä seuraavat vuodet näyttävät toimintasuunnitelmien ja budjettien valossa. (Laitinen & Luotonen 1996:78.)

Tärkeintä on osata tulkita saatuja tuloksia, koska muuten niillä ei ole merkitystä, eikä niitä pystytä käyttämään johtopäätösten perustana. Tulosten perusteella tulisi nähdä, mitkä ovat yrityksen taloudellisten toimintaedellytysten vahvuudet ja heikkoudet. Tulosten perusteella pitää kyetä arvioimaan yrityksen viimeaikaisen kehityksen suotuisuutta sekä suhteellisen kilpailukykyyn kehittymistä. Lisäksi tulosten avulla on pystyttävä antamaan yritykselle suosituksia siitä, mitä tulevaisuudessa pitäisi tehdä ja miten toimintaedellytyksille käy, jos mitään ei tehdä. (Laitinen & Luotonen 1996:78.)

1.5 Tilinpäätösanalyysin ongelmat

Vaikka tilinpäätösanalyysillä on takanaan yli sadan vuoden historia, ensimmäiset analyysithan tehtiin 1870-luvulla Yhdysvalloissa, tilinpäätösanalyysin käyttöön liittyviä keskeisiä ongelmia ei ole vielä täysin onnistuttu ratkaisemaan. Analysoijalla on käytettävissään runsaasti erilaista informaatiota ja erilaisia tunnuslukuja, mutta perinteisten tilinpäätösmenetelmien käyttökelpoisuutta ei ole kuitenkaan kyetty tieteellisesti osoittamaan. Tieteellinen tutkimus ei ole pystynyt antamaan analyysin tekijälle täsmällisiä ohjeita analyysin suorittamiseksi. Tätä ongelmaa pyritään poistamaan standardeilla, jotka yhdenmukaistavat analyysien tekemistä. (Kankaanpää 2005.)

Tilinpäätösanalyysi perustuu yrityksen viralliseen tilinpäätökseen ja sen tulisi perustua voimassaoleviin lakeihin ja muihin normeihin. Tämän vuoksi varsinkaan tarkastetun tilinpäätöksen oikeellisuutta ei tarvitse asettaa kyseenalaiseksi. Analyysi sisältää kuitenkin väkisinkin tulkinnanvaraisuuksia, koska normisto on osittain väljä ja se tarjoaa erilaisia vaihtoehtoisia kirjanpito- ja tilinpäätösratkaisuja. (Salmi 2000:113.) Seuraavissa kappaleissa käsitellään tekijöitä, jotka mahdollisesti aiheuttavat vääristymiä tilinpäätösanalyysiin. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että tilinpäätösanalyysin luotettavuus olisi asetettava kyseenalaiseksi, koska tunnusluvut antavat mahdollisine virheineenkin yleensä riittävän oikean kuvan yrityksen kehityksestä ja taloudellisesta tilasta. (Kokkonen 1993:81.)

- | | |
|--------------------|--|
| Kirjaamistavat | Muuttuvien ja kiinteiden kulujen erilaiset kirjaustavat heikentävät myyntikateprosentin vertailukelpoisuutta. Jos on syytä olettaa, että kirjaustapa poikkeaa toimialalla vallitsevasta käytännöstä, tulisi painottaa käyttökateprosentin tarkastelua, joka antaa luotettavamman tuloksen. (Kokkonen 1993:81.) |
| Epäkuranttius | Vaihto-omaisuuden epäkuranttius on otettava huomioon sekä kannattavuutta että maksuvalmiutta ja vakavaraisuutta arvioitaessa. Varaston arvostusongelmat ovat yleisiä etenkin muotiherkillä toimialoilla sekä liiketoiminnassa, jossa kaupankäyntiin liittyy käytetyn laitteen ottaminen osasuorituksiksi. (Kokkonen 1993:81.) |
| Poistosuunnitelmat | Oikea poistotapa olisi pyrkiä taloudellista pitoaikaan vastaaviin suunnitelman mukaisiin poistoihin, jotka olisi tehtävä jälleenhankinta-arvosta. Taloudellisen pitoajan ja jälleenhankinta-arvon määrittely on kuitenkin käytännössä vaikeaa. Lisäksi poistosuunnitelmien erot eri yritysten välillä voivat aiheuttaa vertailukelpoisuuden heikkenemistä. (Kokkonen 1993:82.) |

Inflaatio Myös inflaatio haittaa tilinpäätösinformaation vertailukelpoisuutta. Esimerkiksi vähentäessä tuotoista tilinpäätöshetken hintatasoa alempiin hintoihin kirjatuista lyhyt- ja pitkävaikutteisista menoista jaksotettuja kuluja, tilikauden tulokseen sisältyy niin kutsuttu inflaatiovoittoa. Inflaatio aiheuttaa myös käyttöomaisuuteen arvostusongelmia. (Kokkonen 1993:82.)

1.6 Strateginen tilinpäätösanalyysi

Erkki K. Laitinen on kirjassaan Strateginen tilinpäätösanalyysi sitä mieltä, että tämänkin tutkintotyön aiheena oleva perinteinen tilinpäätösanalyysi ei ole paras mahdollinen tapa arvioida yrityksen taloudellisia toimintaedellytyksiä tai pyrkiä ennustamaan tulevaa. Tämän hän perustelee monellakin tavalla. Ensinnäkin tilinpäätösanalyysin tietopohja on epäluotettava, koska kirjanpidossa voidaan tehdä harkinnanvaraisia kirjauksia. Toisekseen lasketut tunnusluvut antavat hajanaisen kuvan yrityksen toimintaedellytyksistä. Toinen tunnusluku voi antaa hyvinkin kilpailukykyisen kuvan ja toinen taas aivan päinvastaisen kuvan. Tällaisista tunnusluvuista on mahdotonta saada kokonaiskäsitystä yrityksen toiminnasta. Kolmanneksi perinteinen tilinpäätösanalyysi on aivan liian lyhytjänteinen, koska siinä tutkitaan vain muutaman viime vuoden menestystä. Neljänneksi käytetyt tunnusluvut sopivat huonosti omien arvojensa kehittymisen ennustamiseen. Viidenneksi tunnusluvut eivät kykene ennustamaan yrityksen arvon kehittymistä. (Laitinen 2002:11-12.)

Laitinen tarjoaa näihin ongelmiin vastaukseksi pidemmän aikajänteen. Pitkällä tähtäyksellä lyhyen tähtäyksen virheellisyydet kumoutuvat eivätkä vaikuta olennaisesti prosesseihin. Yrityksen pitkän tähtäyksen kehittymistä hallitsee kolme keskeistä prosessia: kasvu, tulon tuottaminen ja rahoitus. Näiden prosessien kehittyminen pitkällä aikavälillä perustuu yrityksen valitsemaan strategiaan. Tämän vuoksi pitkän tähtäyksen tilinpäätösanalyysia voidaan kutsua strategiseksi tilinpäätösanalyysiksi. (Laitinen 2002:13-15.)

Strateginen tilinpäätösanalyysi etenee siten, että ensimmäiseksi hankitaan yrityksestä käsitys perinteisen tilinpäätösanalyysin menetelmillä, jonka jälkeen aineisto muokataan sopivaan muotoon, kartoitetaan pitkän tähtäyksen perusprosessit ja lopuksi käytetään niitä hyväksi yrityksen tulevaisuuden kehitystä ennustaessa. Analyysi päättyy yrityksen arvon määrittelyyn. (Laitinen 2002:17-18.)

2 Päivittäistavarakauppa Suomessa

Tämä luku toimii johdatuksena tarkasteltavaan asiaan eli kolmen suurimman päivittäistavaraketjun tilinpäätösanalyysiin. Seuraavissa kappaleissa käydään läpi tutkittavien yritysten toimialaa eli päivittäistavarakauppaa. Lisäksi esitellään analysoitavat yritykset.

2.1 Päivittäistavarakaupan määritelmät

Päivittäistavara Pohjoismaisella termillä päivittäistavara tarkoitetaan elintarvikkeiden ohella sellaisia tuotteita, joita ihmiset hankkivat elintarvikeostostensa yhteydessä. Näin ollen päivittäistavaroihin luetaan ruoka, juomat, tupakkatuotteet, teknokemian tuotteet, kodin paperit, lehdet sekä kosmetiikka. (Päivittäistavarakauppa ry 2005:3.)

Päivittäistavarakauppa

Päivittäistavarakaupalla tarkoitetaan yleisimmin edellä mainittujen päivittäistavaroiden koko sortimentin valikoimaa myyvää, pääasiassa itsepalveluperiaatteella toimivaa markettyyppistä elintarvikemyymälää. Ruoan osuus päivittäistavaramyymälöiden kokonaismyynnistä on noin 80 %. (Päivittäistavarakauppa ry 2005:3.)

Päivittäistavaramyymälät ryhmitellään kahdella eri tavalla. Ne voidaan määritellä koon perusteella tavarataloihin, hypermarketteihin, supermarketteihin, valintamyymälöihin, pienmyymälöihin ja kioskeihin. Toinen vaihtoehto on määritellä myymälät toimintatavan tai sijainnin perusteella lähikauppoihin, kyläkauppoihin, laatikkomyymälöihin, huoltoasema- ja liikennemyymälöihin, erikoismyymälöihin ja sähköiseen kauppaan. (Päivittäistavarakauppa ry 2005:6-7.)

2.2 Suomen päivittäistavaramarkkinat

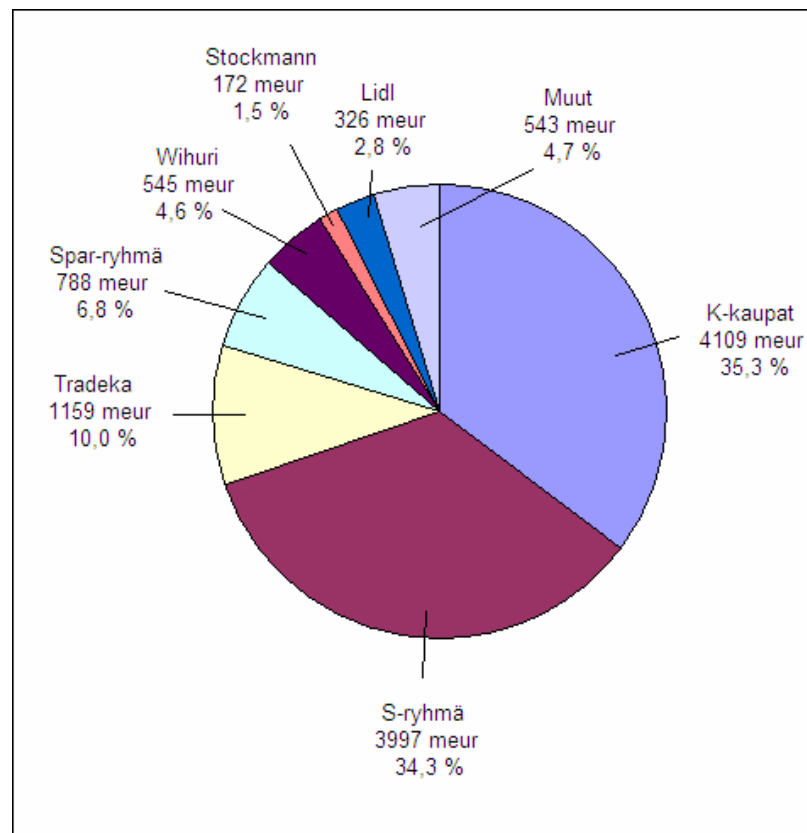
Päivittäistavaramarkkinoita on Suomessa kuvattu päivittäistavaroiden vähittäismyynnin perusteella. Marketkauppa on kuitenkin vain osa laajasta, koko ajan muuttuvasta ja keskenään kilpailevasta kentästä. (Päivittäistavarakauppa ry 2005:3.)

Päivittäistavaroiden vähittäiskauppaan lasketaan täyttä valikoimaa myyvän marketkaupan lisäksi elintarvikkeiden erikoismyymälöiden, kioskien, huoltamoiden, halpahallien ja torikauppioiden päivittäistavaroiden myynti. Päivittäistavaramarkkinoihin luetaan lisäksi myös HoReCa-tukkukaupan asiakkaiden, kuten julkisten laitosten päivittäinen ruokahuolto sekä muiden asiakkaiden, kuten yksityissektorin

ravintoloiden, kahviloiden sekä henkilöstöravintoloiden myynti. Myös Alko Oy:n alkoholijuomien vähittäismyynti luetaan EU-tilastoinnissa päivittäistavaramarkkinoihin. Tämän laskentatavan mukaan Suomen päivittäistavarakaupan arvo vuonna 2004 oli yli 20 miljardia euroa (Päivittäistavarakauppa ry 2005:3).

2.3 Päivittäistavarakaupan ryhmittymät

Päivittäistavaramarkkinoille on ominaista kaupan ketjuuntuminen ja hankinnan ja logistiikan keskittyminen. Vuonna 2004 ketjuuntuneen päivittäistavarakaupan osuus oli 92,5 prosenttia. Kuten kuvioista 1 voi huomata, oli vuonna 2004 kolmen suurimman ryhmittymän hallussa 79,6 prosenttia päivittäistavaroiden vähittäiskaupan markkinoista. Tilanne on sama myös muissa Pohjoismaissa, sillä ilman suuriksi koottuja volyyymeja ei laajassa ja harvaan asutussa maassa päästä kannattavuuden kannalta riittävään tehokkuuteen. Jos kustannustehokkuus olisi heikompi, se merkitsisi korkeampia hintoja, pienempiä valikoimia ja vähemmän palvelua. Ulkomainen kilpailu ja EU:n laajeneminen Baltian maihin laajentaa markkinoita ja liittää Suomen EU:n sisämarkkinakauppaan myös päivittäistavarakaupan osalta. (Päivittäistavarakauppa ry 2005:12.)



Kuvio 1 Suomen päivittäistavarakaupan ryhmittymien markkinaosuudet vuonna 2004 (Päivittäistavarakauppa ry 2005:12)

Seuraavissa kappaleissa esittelen näistä ketjuista kolme suurinta eli Ruokakeskon, S-ryhmän ja Tradekan. Työni tarkoituksena on selvittää, kuinka nämä kolme ketjua pärjäävät tilinpäätösanalyysin avulla mitattuna ja onko niissä havaittavissa eroja.

2.3.1 Ruokakesko Oy

Ruokakesko toimii päivittäistavaramarkkinoilla sekä tarjoaa monipuolisia palveluja kuluttajille ja yritysasiakkaille Suomessa ja Baltiassa. Keskeisimmät liiketoiminnot ovat K-ruokakauppojen ketjutoiminta Suomessa, Kespro Oy:n suurtalouskauppa yritysasiakkaille sekä päivittäistavaroiden vähittäiskauppa Baltiassa. Ruokakauppa on Keskon toimialoista suurin ja sen osuus koko konsernin liikevaihdosta on yli puolet. (Ruokakesko...)

Suomessa Ruokakeskolla on viisi päivittäistavarakaupan ketjukonseptia: K-citymarket, K-supermarket, K-market- K-extra ja K-pikkolo. Yhteensä K-ruokakauppoja on Suomessa noin 1100 kappaletta. Lisäksi Ruokakesko on testannut helmikuusta 2004 lähtien Cassa-halpahintamyymälöitä eri puolilla Suomea. (Ruokakesko...)

Ruokakesko ja Neste Oil Oyj:n tytäryhtiö Nestemarkkinointi omistavat puoliksi päivittäistavaroiden ja polttonesteiden vähittäismarkkinoilla toimivan Pikoil Oy:n. Pikoil operoi K-pikkolo-lähi- ja liikennekauppoja. Baltiassa Ruokakesko ja ruotsalaiseen ICA-konserniin kuuluva ICA Baltic AB omistavat tasaosuuksin päivittäistavarakauppaa harjoittavan Rimi Baltic AB:n. Yhteisyrityksellä on Virossa, Latviassa ja Liettuassa yhteensä noin 160 ruokakauppaa ja markkinaosuus Baltiassa on noin 15 %. (Ruokakesko...)

Tässä työssä olen käyttänyt Kesko-konsernin tilinpäätöstä, koska Kesko ei julkaise erikseen Ruokakesko Oy:n tilinpäätöstä. Ruokakesko Oy:n osuus koko konsernin liikevaihdosta on kuitenkin noin puolet, joten mielestäni voin verrata sitä muihin päivittäistavaraketjuihin. Lisäksi olen käyttänyt myös S-ryhmän ja Tradekan osalta koko konsernin tilinpäätöstä. Kaikilla konserneilla on siis myös muuta liiketoimintaa päivittäistavarakaupan lisäksi. Nämä muut toimialat ovat kaikilla kolmella ketjulla hyvin samankaltaisia. Keskon lisäksi maatalous- ja rautakauppoja, käyttötavarakauppaa, maahantuontia ja autokauppaa (Yleiskuvaus...). S-ryhmän toimialoja puolestaan ovat erikoistavarakauppa, liikennemyymälät, polttonestekauppa, hotelli- ja ravintolatoiminta, autokauppa sekä maatalous- ja rautakauppa (S-ryhmä...). Tradekayhtymän toimialoja ovat päivittäistavarakaupan lisäksi hotelli- ja ravintolatoiminta (Tradeka-Yhtymä...).

Kesko-konsernista olen jatkossa käyttänyt nimeä Kesko.

2.3.2 S-ryhmä

S-ryhmän muodostavat osuuskaupat tytäryhtiöineen ja SOK-yhtymä. S-ryhmä tuottaa market-, liikennemyymälä- ja polttonestekaupan, tavaratalo- ja erikoistavara-kaupan, hotelli- ja ravintolatoiminnan, auto- sekä maatalous- ja rautakaupan palveluja. Lisäksi S-ryhmään kuuluvat hankinnan ja logistiikan organisaatiot Inex ja Intrade Partners. S-ryhmällä on Suomessa noin 1400 toimipaikkaa. Lisäksi ryhmä harjoittaa Baltian alueella marketkauppaa, hotellitoimintaa sekä autokauppaa. (S-ryhmä...)

S-ryhmän valtakunnallisia ketjubrändejä ovat Prisma, S-Market, Sale, Alepa, ABC, Sokos, Emotion, Sokos Hotels, Radissons SAS Hotels, Rosso, Rosso Express, Fransmanni, Amarillo, Sevilla, Memphis, Night, Corner, Coffee House, Presso ja Agrimarket (S-ryhmä...).

Tätä työtä tehdessä olen siis käyttänyt SOK-yhtymän konsernitilinpäätöstä. Jatkossa puhun SOK-yhtymästä nimellä SOK.

2.3.3 Tradeka Oy

Tradeka Oy on valtakunnallinen vähittäiskaupan alan ketjuyritys, jonka toiminta on keskitetysti ohjattua. Tradekan myymäläbrändit ovat Siwa, Valintatalo ja Euromarket. 1.8.2005 lähtien Tradekan myymälöitä ovat myös Ruokavarasto, Sesto ja Etujätti. Yhteensä myymälöitä on 750. Näiden lisäksi Tradekalla on 3 Pietarissa toimivaa myymälää. (Ketjutoiminnan...)

Tilinpäätösanalyysia tehdessä olen käyttänyt Tradeka-yhtymän konsernitilinpäätöstä. Jatkossa käytän Tradeka-yhtymästä nimitystä Tradeka.

2.3.4 Kolmen suurimman ketjun erot

Yksi merkittävä ero näiden ketjujen välillä on se, että Kesko on osakeyhtiö, kun SOK ja Tradeka puolestaan ovat osuuskuntia. Keskon omistavat osakkeenomistajat eli sijoittajat. SOK:n ja Tradekan omistajia ovat tavalliset kuluttajat.

Keskon 20 suurinta osakkeenomistajaa äänimäärällä mitattuna ovat yrityksiä (Keskon vuosikertomus 2004). Tutkittuani YTJ:n internet-sivuilla näiden yritysten toimialoja, huomasin, että noin puolet näistä yrityksistä on ilmoittanut päätoimialakseen supermarketkaupan. Voisi siis olettaa, että hyvin suuri osa osakkeista on k-kauppojen eli k-

kauppiaiden omistuksessa. Kauppiaille ja muilla sijoittajilla, jotka omistavat Keskon, on varmasti erilaiset lähtökohdat kuin SOK:n ja Tradekan omistajilla. Kauppiaille varmasti on hyvä syy tehdä kaikkensa, jotta oma kauppa ja tämän kautta myös Kesko pärjäisi. Muut sijoittajat taas eivät varmasti ole näin uskollisia, vaan vaihtavat sijoituksensa paremmin tuottavaan kohteeseen, jos yrityksellä alkaa mennä huonosti.

SOK:n ja Tradekan siis omistavat kuluttajat. Osuuskunnan jäseneksi pääsee maksamalla osuusmaksun. Maksun suorittaneita kutsutaan asiakasomistajiksi. Asiakasomistajuus perustuu periaatteeseen, jonka mukaan liiketoiminnasta saatu tulos käytetään palvelujen kehittämiseen ja ylijäävä osa palautetaan ostohyvityksenä eli bonuksena asiakasomistajille ostojen loppusumman perusteella (Joka päivä...). Bonusta saa siis sitä enemmän mitä enemmän on käyttänyt yrityksen palveluita (Tradeka on...). Tämän vuoksi asiakasomistajat ovat varmasti hyvin sitoutuneita käyttämään palveluita ja ovat uskollisia yrityksille.

Asiakasomistajuudesta johtuen Keskolla on hyvin erilainen kanta-asiakasjärjestelmä kuin SOK:lla ja Tradekalla. Keskon kanta-asiakkaat saavat myös ostoksistaan hyvitystä sen mukaan kuinka paljon ostoksia on tehty (Näin Plussa...). Keskon kanta-asiakkaille ei kuitenkaan makseta ylijäämäpalautusta tai osuusmaksun korkoa, jotka osuuskunnassa ovat mahdollisia (Osuuskaupan...2005). Osuuskunnassa on myös mahdollista saada osuusmaksu takaisin erottaessa. Keskon kanta-asiakkaille ei palauteta liittymismaksua. Näistä syistä johtuen Keskon kanta-asiakkuus ei ole yhtä sitova kuin osuuskuntien jäsenyys. Lisäksi S-ryhmä on osannut ottaa asiakasomistajuuden voimakkaasti mukaan viestintään. Näin se saa omistajien eduista kertovan viestin päivälehtien avulla asiakkailleen eli omistajilleen. Keskolla ei ole vastaavaa keinoa lähestyä osakkeenomistajiaan. Tradekan YkkösBonus-järjestelmän puutteena puolestaan on etenkin Elannon lähdön jälkeen bonuspaikkojen pienuus. Syksyllä 2005 tapahtunut yhdistyminen Wihurin vähittäiskaupparyhmän kanssa toi 163 bonuspaikkaa lisää, mutta suurin osa on yhä lähikauppoja. (Tammilehto 2005c:28.)

Tämän lisäksi ketjut eroavat päivittäistavarakaupan osalta myös myymälätyypeiltään, kuten taulukosta 1 voidaan huomata. Taulukossa on esitetty myymälätyyppien lukumäärä ketjuttain ja myymälätyypin osuus koko ketjun myymälöistä vuonna 2004.

Taulukko 1 K-ryhmän, S-ryhmän ja Tradekan myymälätyypit
(Päivittäistavarakauppa ry 2005:10)

Myymälätyyppi	K-ryhmä		S-ryhmä		Tradeka	
	lkm	osuus ketjun myymäl.	lkm	osuus ketjun myymäl.	lkm	osuus ketjun myymäl.
Hypermarket	51	4,7 %	46	6,0 %	17	3,0 %
Tavaratalo	32	2,9 %	21	2,7 %	2	0,3 %
Supermarket	338	31,2 %	360	46,9 %	43	7,5 %
Valintamyymälä	537	49,5 %	318	41,4 %	443	77,4 %
Pienmyymälä	127	11,7 %	23	3,0 %	67	11,7 %
Yhteensä	1085	100,0 %	768	100,0 %	572	100,0 %

K-ryhmällä on eniten myymälöitä, jopa kaksi kertaa enemmän kuin Tradekalla. S-ryhmä puolestaan on näiden kahden välimaastossa. K-ryhmällä on ylivoima lähes kaikissa myymälätyypeissä. Ainoastaan supermarket-myymälöitä on S-ryhmällä enemmän kuin K-ryhmällä. Tradeka sen sijaan pääsee S-ryhmän ohi vain valintamyymälöiden ja pienmyymälöiden lukumäärässä.

Taulukosta voidaan huomata, että K-ryhmän ja S-ryhmän myymälät ovat suurimmaksi osaksi supermarketteja tai valintamyymälöitä. Tradekan kaupoista suurin osa on valintamyymälöitä. Supermarketeiksi lasketaan myymälät, joiden pinta-ala on yli 400 neliometriä ja joissa elintarvikkeiden osuus on yli puolet myyntipinta-alasta (Päivittäistavarakauppa ry 2005:6). Supermarketeja ovat esimerkiksi S-Market ja K-Supermarket. Valintamyymälöiksi taas lasketaan pinta-alaltaan 100-399 neliömetrin päivittäistavarakaupat. Valintamyymälöille myös sunnuntai-aukiolot ovat sallittuja asemakaava-alueella ja niitä kutsutaan usein myös lähikaupoiksi. (Päivittäistavarakauppa ry 2005:6.) Valintamyymälöitä ovat mm. Alepat, Salet, K-extrat, K-marketit, Siwat ja Ruokavarastot. K-ryhmällä ja Tradekalla on myös huomattava osuus pienmyymälöitä. Pienmyymälät ovat myyntipinta-alaltaan alle 100 neliometriä (Päivittäistavarakauppa ry 2005:6). K-ryhmän pienmyymälä on nimeltään K-Pikkolo. Tradekan pienmyymälät puolestaan ovat pieniä Siwoja ja Ruokavarastoja.

Taulukossa 2 on lisäksi tarkasteltu asiaa sen kannalta kuinka päivittäistavaramyynti jakaantuu näiden myymälätyyppien kesken.

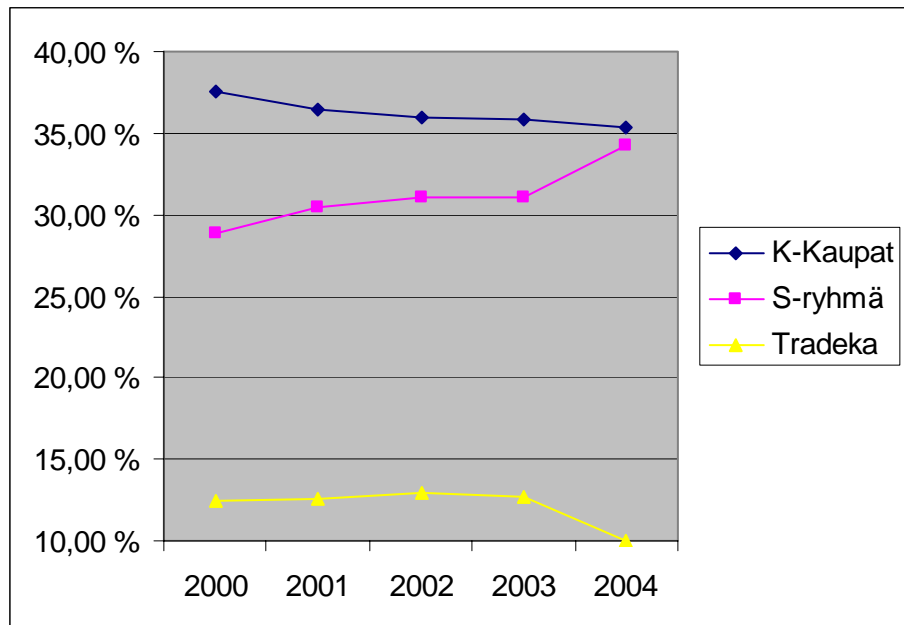
Taulukko 2 Päivittäistavaramyynnin jakaantuminen myymälätyypeittäin (Päivittäistavara-ry 2005:10)

	Hyper-market	Tavara-talo	Super-market	Valinta-myymälä	Pien-myymälä
päivittäistavaroiden myynti (milj. euroa)	2713	564	5383	2501	212
Osuus kaikkien myymälätyyppien myynnistä	23,9 %	5,0 %	47,3 %	22,0 %	1,9 %

Lähes puolet päivittäistavaroitten myynnistä tapahtuu supermarketeissa. Tällä voisi selittää, miksi K-ryhmällä ja S-ryhmällä on huomattavan paljon supermarketteja. Supermarkettien välillä kilpailu lienee kovaa, koska monet tahot ovat kiinnostuneita alueesta, jolla liikkuu runsaasti rahaa. Tradekalta voi siis olla jopa tietoinen ratkaisu panostaa lähinnä valintamyymälöihin ja jonkin verran pienmyymälöihin. Valintamyymälät keräävät yli 20 prosenttia päivittäistavaroitten myynnistä, mutta kilpailu ei liene yhtä kovaa kuin supermarketeissa. Tradekalla siis voisi olla paremmat mahdollisuudet pärjätä supermarketteja pienemmissä myymälöissä. Toiseksi suurimman osan päivittäistavaroitten myynnistä keräävät hypermarketit. Hypermarketeiksi luetaan itsepalveluperiaatteella toimivat vähittäismyymälät, joiden pinta-ala on yli 2 500 neliometriä. Hypermarketeissa elintarvikkeiden osuus on alle puolet kokonaispinta-alasta, mutta myynnin painopiste on kuitenkin päivittäistavaroissa. (Päivittäistavara-ry 2005:6.) Sekä K-ryhmällä että S-ryhmällä on noin 50 hypermarkettia. Myymälöiden lukumäärä on vähäinen verrattuna esimerkiksi supermarketteihin. On kuitenkin otettava huomioon, että mahdollisten hypermarkettien määrä on huomattavasti pienempi jo sen takia, että ostovoima ja sijoituspaikkojen määrä on rajallinen.

2.3.5 Kolme suurinta ketjua ja markkinaosuus

Kuviossa 2 on esitetty kolmen suurimman ketjun markkinaosuudet vuosilta 2000-2004.



Kuvio 2 Keskon, SOK:n ja Tradekan markkinaosuudet vuosina 2000-2004 (Päivittäistavarakauppa ry 2001:8, Päivittäistavarakauppa ry 2002:8, Päivittäistavarakauppa ry 2003:10, Päivittäistavarakauppa ry 2004:12, Päivittäistavarakauppa ry 2005:12)

Vaikka tässä työssä olen tarkastellut kolmea suurinta päivittäistavarakauppaketjua, on huomattava, että Kesko ja SOK ovat aivan omaa luokkaansa markkinaosuudella mitattuna. Vuonna 2004 sekä Keskon että SOK:n markkinaosuus oli noin 35 prosenttia ja Tradekan vain kymmenen prosenttia.

Tradekan markkinaosuus on vuosina 2000-2004 pysynyt lähes samana. Vuonna 2004 markkinaosuus on laskenut voimakkaammin. Tämä johtuu siitä, että aikaisempina vuosina Tradeka toimi pääkaupunkiseudulla yhteistyössä Elanto-konsernin kanssa. Vuoden 2003 lopussa tämä yhteistyö kuitenkin päättyi. (Päivittäistavarakauppa ry 2004:14.)

Keskon ja SOK:n markkinaosuuden kehityksessä on huomattavissa päinvastaista kehitystä. Keskon markkinaosuus on laskenut jokaisena tarkkailuajankohdan jaksana. SOK puolestaan on kasvattanut markkinaosuuttaan vuosi toisensa jälkeen. Vuonna 2004 Kesko on jo lähellä menettää markkinajohtajan aseman SOK:lle. Erot ovat

pienentyneet huomattavasti tarkkailujakson aikana, sillä vuonna 2000 ero markkinaosuuksissa oli lähes kymmenen prosenttiyksikköä.

Yksi työni tarkoituksista on myös selvittää, onko markkinaosuuksilla ja myöhemmin saamillani tuloksilla yhteyttä.

2.4 Päivittäistavarakaupassa vuosina 2000-2004 tapahtuneet muutokset

Päivittäistavarakaupassa keskeinen kilpailukeino on tehokkuus. Tehokkuuden parantuminen yhdessä voimakkaan väestömuuton, autoistumisen, valikoimien kasvun ja tietotekniikan kehittymisen kanssa on ylläpitänyt päivittäistavarakaupan muutosta. Tästä hyvänä esimerkkinä on se, että markettyypisten myymälöiden lukumäärä on laskenut melkoisesti: Kun vuonna 1978 marketteja oli 9 398 kappaletta, vuonna 2004 marketteja oli enää 3 584 kappaletta. Suurten myymälöiden tärkeästä asemasta kertoo myös se, että kymmenen prosenttia myymälöistä kerää 51 % koko päivittäistavaramyynnistä. (Päivittäistavarakauppa ry 2005:8.)

Vuonna 2002 suuri muutos oli Lidlin tulo Suomen päivittäistavaramarkkinoille. Tähän asti oli kilpailtu vain kotimaisen kaupan kesken, mutta syksyllä 2002 Suomessa aloitti toimintansa ensimmäinen ulkomainen päivittäistavarakaupan myymäläketju. (Päivittäistavarakauppa ry 2003:2.) Tämä kansainvälisen kilpailun tulo Suomen markkinoille on tuonut paineita kaupan katteisiin. Suomessa on kuitenkin korkea palkka- ja muu kustannustaso ja niiden yhdistäminen alhaisiin ruuan hintoihin on mahdotonta. (Päivittäistavarakauppa ry 2004:2.)

Suurin muutos tarkastelujakson aikana oli Euroopan unioni laajeneminen Baltiaan keväällä 2004. Tämä asetti Suomen päivittäistavarakaupan kilpailukyvyille ja tuottavuuden kasvulle uusia vaatimuksia. (Päivittäistavarakauppa ry 2005:2.)

Toinen päivittäistavarakauppaan vaikuttanut muutos vuonna 2004 oli olutveron lasku. Olutvero laski 32 prosenttia ja sen laskennallinen vaikutus vähittäishintoihin oli -15 prosenttia. Päivittäistavarakaupan kovan kilpailun ja matkustajatuontipaineen myötä oluen hinta laski kuitenkin vielä enemmän. (Päivittäistavarakauppa ry 2005:5.)

2.5 Päivittäistavarakaupan tulevaisuus

Kuten jo edellä todettiin, kansainvälinen kilpailu on lisääntynyt Suomen markkinoilla ja EU:n laajentuminen on asettanut Suomen päivittäistavarakaupan kilpailukyvyille ja tuottavuuden kasvulle uusia vaatimuksia. Päivittäistavarakauppa ry:n mukaan Suomi tarvitsisi

elinkeinopolitiikan, jolla turvattaisiin kaupan ja koko suomalaisen elintarvikeketjun tuottavuuden kasvu ja kilpailukyvyyn säilyminen. Päivittäistavarakauppa ry:llä on kaksi lähestymistapaa tämän asian takaamiseen: kotimarkkinakauppaa koskevan sääntelyn purkaminen ja välillisen verotuksen harmonisoiminen EU-maiden tasolle. (Päivittäistavarakauppa ry 2005:5.)

Sääntelyn purkaminen

Valtiovallan tulisi purkaa kotimarkkinoiden vapaata kehitystä, kilpailua ja tuottavuutta haittaava perusteeton sääntely. Yksi keino on vapauttaa vähittäiskaupan aukiolo. Tämä parantaisi palvelua, turvaisi kotimaista tuotantoa ja kulutusta sekä parantaisi kaupan tuottavuutta. Seuraava kohta liittyy itsehoitolääkkeisiin, jotka haluttaisiin myyntiin päivittäistavarakauppoihin. Tätä perustellaan sillä, että myös tämä parantaisi palvelua, lisäisi kilpailua ja laskisi hintoja. Pohjoismaista Tanskassa ja Norjassa itsehoitolääkkeet ovat jo kaupoissa eikä niiden ole todettu vaarantavan asiakkaiden turvallisuutta. Kolmannessa kohdassa myös miedot alkoholijuomat halutaan kauppoihin. Tämä parantaisi päivittäistavarakaupan asemaa ulkomaisiin kilpailijoihin nähden ja lisäksi se varmistaisi pienten lähikauppojen palveluverkoston säilymisen. Viimeinen kohta on rakentamisen sääntelyn purkaminen. Tällä hetkellä sääntely suosii pienempiä valikoimia myyviä halpamyymäläketjuja ja puolestaan syrjii runsaita valikoimia tarjoavia supermarket-myyymälätyyppejä. (Päivittäistavarakauppa ry 2005:5.)

Välillinen verotus Muita EU-maita korkeammat välilliset verot heikentävät suoraan suomalaisen kaupan kilpailuasemaa ja aiheuttavat kotimarkkinoiden ostovoiman, verotulojen ja lopulta työpaikkojen menetyksiä. Päivittäistavarakauppa ry:n mukaan sekä elintarvikkeiden verotusta että olutveroa tulisi laskea. Tällä hetkellä Suomessa on elintarvikkeilla 17 prosentin arvonlisävero. EU-maiden keskiarvo on 5,0 prosenttia. Elintarvikkeiden arvonlisäverotus tulisi laskea 12 prosenttiin, eli tasolle, jolla se oli laskennallisesti ennen Suomen EU-jäsenyyttä. Näin parannettaisiin koko elintarvikeketjun kilpailukykyä ja työllisyyttä. Lisäksi myös olutveroa tulisi laskea. Tällä hetkellä olutvero on 97 senttiä litralta. Ruotsissa vero on 81 senttiä, mutta sitä on suunniteltu alennettavaksi 57 senttiin. Koska Virossa olutvero on vain 18 senttiä litralta, sekä matkustajatuonnin ja harmaan talouden kasvun torjumiseksi että päivittäistavarakaupan kilpailukyvyyn turvaamiseksi olutveroa tulisi laskea vielä lisää. (Päivittäistavarakauppa ry 2005:5.)

Ketjuuntuminen ja erilaistuminen

Sääntelyyn ja välilliseen verotukseen liittyvät asiat vaikuttavat huomattavasti siihen kuinka suomalainen päivittäistavarakauppa tulee menestymään tulevaisuudessa. Lisäksi Kauppalehden raportissa on ennustettu, että voimakkaan keskittymisen jälkeen ruokakaupat alkavat

nostamaan profiiliaan erilaistumalla. Artikkelissa Helsingin kauppakorkeakoulun markkinoinnin apulaisprofessori Matti Tuominen uskoo, että ruokakaupan keskittyessä ja pienten ketjujen, kuten Wihurin ja Sparin, kadotessa katukuvasta, ei asiakkaan asema kuitenkaan heikkene. Kilpailun kautta laatu paranee ja hintataso nousee ja näiden isojen ketjujen rinnalle voi nousta erikoistuneita liikkeitä, jotka tarjoavat tuotteita, joita tiukasti ohjattujen ketjujen kaupoista ei löydy. Tuominen arvelee, että muutaman vuoden kuluttua jäljelle jää enää kaksi suomalaista ketjua, S- ja K-ryhmä. Näiden lisäksi markkinoilla olisi pari kolme ulkomaista kaupan yritystä, joista yksi olisi Tradeka, jolle ruotsalainen pääomasijoittaja myy osuutensa, kuten laajasti veikataan. (Tammilehto 2005e:16.)

Tuominen uskoo, että 5-10 vuoden kuluttua K- ja S-ryhmällä olisi yhteensä 60 prosentin markkinaosuus, ulkomaisilla ketjuilla puolestaan 40 prosentin osuus. Tällä hetkellä Keskon ja S-ryhmän hallinnassa on noin 70 prosentin osuus päivittäistavarakaupasta. Lidlin osuudeksi on arvioitu 5 prosenttia. (Tammilehto 2005e:16.)

Uusien kilpailijoiden uhka lisää paineita erilaistumiseen. Tuominen sanoo, että S- ja K-ketjut eivät ole pyrkineetkään olemaan erilaisia, mutta viimeistään ulkomainen kilpailu pakottaa eriytymään. Hän mainitsee, että K-kauppojen erityisyys on kauppiassa kovasta ketjukurista huolimatta. Myös Tradeka-yhtiön johtaja Tapio Finér uskoo erilaistumiseen. Hänen mukaansa markkinajohtaja määrää kaupassa suunnan ja tämän vuoksi haastajan täytyy erilaistua, jotta asiakkaille olisi tarjolla vaihtoehto. Tradekan erilaistumisesta kertovat Valintatalot, joita markkinoidaan kaupunkilaisen ruokakauppana. Tämä näkyy erityisesti valikoimassa. Esimerkiksi pastoja ja siipikarjatuotteita löytyy hyllyiltä enemmän kuin maaseudun myymälöistä. Lisäksi hypermarketkisassa Tradeka tarjoaa kompaktin vaihtoehdon Citymarketeille ja Prismoille. Tradekan Euromarketit ovat pienempiä, joten niissä laajan valikoiman ostokset voi tehdä nopeammin. (Tammilehto 2005e:16.)

Päivittäistavarakaupan kulmakiviä ovat lähikauppa, supermarketti ja hypermarketti. Tehokkainta on keskittyä jokaisessa myymälätyypissä vain yhteen nimeen. Tähän ovat jo päätyneet S-ryhmä ja Tradeka. Myös Kesko aikoo julkistaa tänä vuonna uuden lähikauppaketjun mallin. (Tammilehto 2005e:16.)

3 Case-yritysten tilinpäätösanalyysi

Tässä luvussa tutustutaan tilinpäätösanalyysin kulkuun tarkemmin. Samalla toteutetaan case-yritysten analysointi. Tilinpäätöksen oikaisuihin on kiinnitetty erityistä huomiota konsernitilinpäätöksen eriin.

3.1 Tilinpäätöksen oikaiseminen

Kuten jo aiemmin todettiin, tilinpäätösanalyysin onnistumisen kannalta on tärkeää, että pohjana olevat tilinpäätöstiedot kuvastavat yrityksen taloudellista tilannetta mahdollisimman luotettavasti. Tämän vuoksi tilinpäätös oikaistaan eli standardoidaan ennen analyysia. Näin saadaan kunkin yrityksen jokainen vuosi keskenään vertailukelpoiseksi. (Laitinen 1994:31.)

Tässä luvussa perehdyn yksityiskohtaisemmin konsernituloslaskelman ja konsernitaseen oikaisuihin.

Tätä työtä varten olen oikaissut Kesko Oyj:n, Tradeka-Yhtymän ja SOK-Yhtymän konsernitilinpäätökset vuosilta 1999-2004. Olen oikaissut myös vuoden 1999 konsernitilinpäätökset, koska joihinkin tunnuslukuihin tarvitaan myös edellisen vuoden tietoja.

Tätä työtä varten oikaistaan siis konsernitilinpäätökset. Konserni-käsite määritellään siten, että jos kirjanpitovelvollisella on määräysvalta kohdeyrityksessä, on edellinen emoyritys ja jälkimmäinen tytäryritys. Yhdessä nämä muodostavat konsernin. Yrityksellä katsotaan olevan määräysvalta toisessa yrityksessä, kun sillä on enemmän kuin puolet kaikkien osakkeiden tai osuuksien äänimäärästä tai oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä toisen yrityksen hallituksessa tai muussa siihen verrattavassa toimielimessä. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:11.)

Konsernitilinpäätös oikaistaan samojen sääntöjen mukaan kuin yksittäisenkin yrityksen tilinpäätös. Kaikkia tilinpäätös-oikaisuja voi olla kuitenkin mahdotonta tehdä, koska yksittäisiä tytäryritysten tilinpäätöksiä ei useinkaan ole käytettävissä. Tilinpäätöstä oikaistaessa ja tunnuslukuja laskettaessa on otettava kantaa myös konsernitilinpäätöksen erityiseriin, kuten konsernilikearvoon, laskennallisiin veroihin, muunto- ja kurssieroihin sekä vähemmistöosuuteen. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:74.)

Luvuissa 3.1.1 ja 3.1.2 käyn läpi ohjeet, joiden mukaan olen oikaissut case-yritysten tilinpäätökset.

3.1.1 Tuloslaskelman oikaistut

Yritykset tekevät tulossuunnittelua saavuttaakseen tavoitetulokset, joita asetetaan esimerkiksi kirjanpidon, verotuksen, imagon ja voitonjaon näkökulmista. Tämä merkitsee tuloksen keinotekoisista tasaamista, joka on analyysissa oikaistava. (Salmi 2000:115.)

Virallisessa tuloslaskelmassa ei enää kirjanpitolain perusteella esitetä myynti- tai käyttökate. Yritystutkimusneuvottelukunnan esittämässä oikaistun tuloslaskelman kaavassa käyttökate on kuitenkin säilytetty. Myös muut välitulokset poikkeavat virallisesta tuloslaskelmasta. Oikaistussa tuloslaskelmassa liiketulos kertoo tuloksen varsinaisen liiketoiminnan kustannusten jälkeen ennen rahoitustuottoja ja -kuluja sekä veroja. Nettotulos kertoo tuloksen ennen satunnaisia eriä. Satunnaisten erien jälkeistä tulosta kutsutaan kokonaistulokseksi. (Niskanen & Niskanen 2003:61.)

Työtäni varten olen oikaissut Keskon, SOK:n ja Tradekan konsernituloslaskelmat yritystutkimusneuvottelukunnan ohjeiden mukaisesti. Oikaistut tuloslaskelmat ovat liitteinä työn lopussa (liitteet 1-3).

Käyttökateen muodostuminen

Kuten virallisessakin tuloslaskelmassa, myös oikaistussa tuloslaskelmassa liikevaihto koostuu yrityksen varsinaisen liiketoiminnan myyntituotoista, joista on vähennetty myönnetyt alennukset, arvonalisävero ja muut välittömästi myyntiin liittyvät verot (Niskanen & Niskanen 2003:62). Aikaisemmin suoraan myyntituotoista vähennetyt erät, kuten myyntiprovisiot, tekijäpalkkiot, rahtikulut ja syntyneet luottotappiot, kirjataan uuden kirjanpitolain mukaan liiketoiminnan muihin kuluihin (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:13).

Liiketoiminnan muut tuotot pitävät sisällään molemmissa tuloslaskelmissa sellaiset tuotot, jotka liittyvät yrityksen varsinaiseen liiketoimintaan ja ovat lähellä liikevaihtoa. Oikaisutarpeita syntyy, jos liiketoiminnan muihin tuottoihin on kirjattu kertaluonteisia tai poikkeuksellisia eriä, kuten toimialasta luopumisen yhteydessä saadut myyntivoitot. Nämä tuotot siirretään satunnaisiin tuottoihin. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:13-14.)

Aine- ja tarvikekäyttö saadaan lisäämällä ostoihin varaston muutos (Niskanen & Niskanen 2003:63). Ulkopuoliset palvelut ovat yleensä työsuorituksista maksettuja korvauksia. Palveluiden kasvu selittyy sillä, että yritys on siirtynyt käyttämään enemmän alihankkijoita. Tämän pitäisi näkyä henkilöstökulujen vähennyksenä. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:15.)

Henkilöstökulut sisältävät ennakonpidätyksen alaiset palkat ja niihin verrattavat kulut sekä palkan perusteella määräytyvät kulut. Yksityisen elinkeinonharjoittajan palkka ei koskaan sisälly tuloslaskelmaan, ja henkilöyhtiöissä omistajan palkka on vain poikkeustapauksissa kuluna. Tämän vuoksi tällaisiin yrityksiin tehdään laskennallinen palkkakorjaus, jotta yritykset olisivat vertailukelpoisia. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:15.) Tätä oikaisua ei siis tarvitse tehdä tämän työn konserniyrityksissä.

Liiketoiminnan muihin kuluihin sisältyy liiketoimintaan kuuluvia kuluja, kuten myyntiprovisiot, rahtikulut, luottotappiot ja käyttöomaisuuden myyntitappiot (Niskanen & Niskanen 2003:64). Mikäli muihin kuluihin on kirjattu liiketoimintaan kuulumattomia eriä, siirretään ne satunnaisiin kuluihin, jos kuluja vastaavat tuotot on siirretty satunnaisiin tuottoihin (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:17).

Oikaistussa konsernituloslaskelmassa on tässä kohdassa osuus osakkuusyritysten voitosta tai tappiosta. Tähän erään kuuluvat osakkuusyritysten voitto tai tappio siltä osin, kun toiminta liittyy kiinteästi emoyrityksen liiketoimintaan. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:33,76.)

Valmisteveraston muutos saadaan lisäämällä valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutokseen valmistus omaan käyttöön (Niskanen & Niskanen 2003:65).

Käyttökatteesta liiketulokseen

Suunnitelman mukaiset poistot perustuvat käyttöomaisuuden hankintamenuun ja omaisuuden taloudelliseen käyttöikänsä. Jos tehdyt poistot eivät ole suhteessa käyttöomaisuuden määrään ja laatuun, käytetään oikaisua tehtäessä EVL:n maksimipoistoja suunnitelman mukaisina poistoina. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:18.) Oikaistussa konsernituloslaskelmassa on myös kohta konserniliikearvon poisto ja konsernireservin vähennys. Kun tytäryhtiöiden osakkeiden hankintahinta ylittää osakkeita vastaavan ajankohdan oman pääoman syntyy konserniaktiiva, joka kohdistetaan mahdollisuuksien mukaan tytäryhtiön omaisuuserille. Kohdistamattomasta osasta syntyy konserniliikearvo, joka poistetaan enintään viidessä vuodessa tai vaikutusaikanaan. Hankinta-arvon alittaessa kyseenomaisen yrityksen oman pääoman määrän, syntyy konsernipassiiva. Konsernipassiiva merkitään tuloslaskelmaan tuotoksi silloin, kun vastaava meno on kirjattu kuluksi tytäryrityksen tuloslaskelmaan tai kun sitä vastaava tuotto on realisoitunut. Tulouttamaton osuus näkyy taseessa konsernireservinä. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:43-44,76.) Viimeisinä erinä ovat arvonalentumiset, jotka on jaettu arvonalentumisiin pysyvien vastaavien hyödykkeistä ja vaihtuvien vastaavien poikkeuksellisiin arvonalentumisiin (Niskanen & Niskanen 2003:65).

Liiketuloksesta nettotulokseen

Konsernituloslaskelmassa seuraavana on kohta osuus osakkuusyritysten voitosta tai tappiosta. Tähän kohtaan kuuluvat osakkuusyritysten voitto tai tappio, kun emoyritys omistaa tytäryhtiön sijoitustarkoituksessa. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:33,76.) Tämän jälkeen on erä tuotot osuuksista ja muista sijoituksista. Tällä tarkoitetaan erityisesti osinkoja ja muita vastaavia sijoittajien tuotto-osuuksia. Erää pitää oikaista, jos siihen on kirjattu kurssivoittoja tai yhtiöveron hyvitystä. (Niskanen & Niskanen 2003:66.) Muut korko- ja rahoitustuotot sisältää lyhytaikaisista sijoituksista saatavat korko- ja muut tuotot sekä niistä johtuvat kurssierot (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:19). Korkokulut ja muut rahoituskulut sisältävät luotonantajille maksetut korkokulut (Niskanen & Niskanen 2003:67).

Sijoitusten ja rahoitusarvopapereiden arvonalentumiset -erässä ovat pysyvien ja vaihtuvien vastaavien sijoitusten ja lainasaamisten arvonalennukset. Välittömät verot -kohta sisältää tuloverot ja muut välittömät verot. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:20.) Konsernituloslaskelmassa on myös kohta laskennalliset verot, joka on saatu verovelkojen ja -saamisten muutoksesta (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:51,76).

Nettotuloksesta kokonaistulokseen

Kuten virallisessakin tuloslaskelmassa, myös oikaistussa tuloslaskelmassa on mukana satunnaisten tuottojen ja satunnaisten kulujen erät. Niille on ominaista, että ne syntyvät muusta kuin varsinaisesta toiminnasta ja että ne ovat kertaluonteisia. (Niskanen & Niskanen 2003:69.) Tämän vuoksi tulisi tehdä oikaistu, mikäli satunnaisiin eriin on kirjattu selkeästi varsinaiseen liiketoimintaan kuuluvia eriä (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:21). Tämän jälkeen oikaistussa konsernituloslaskelmassa on kohta osuus osakkuusyritysten voitosta tai tappiosta (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:76).

Kokonaistuloksesta tilikauden tulokseen

Oikaistussa konsernituloslaskelmassa viimeisenä kohtana ennen tilikauden tulosta on vähemmistöosuudet-erä. Vähemmistöosuudella tarkoitetaan konsernin ulkopuolisille eli vähemmistöosakkaille tytäryrityksissä kuuluvaa osuutta konsernin omasta pääomasta ja tilikauden tuloksesta. Vähemmistölle tulee erottaa myös osuus kertyneestä poistoerosta ja varsinaisista varauksista sen jälkeen, kun laskennallinen verovelka on vähennetty niistä. Vähemmistöosuuden erottamisella ei konsernin kannattavuuden tai vakavaraisuuden arvioinnin kannalta ole merkitystä, mutta vähemmistölle kuuluva osuus rajoittaa emoyrityksen voitonjakoa. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:52,76.)

3.1.2 Taseen oikaisu

Oikaistu tase poikkeaa monella tavalla virallisesta taseesta. Oikaistussa taseessa on virallisesta taseesta kokonaan puuttuva leasingvastuukanta. Oikaistu taseessa on myös yhdistelty monia virallisessa taseessa erikseen esitettäviä eriä. (Niskanen & Niskanen 2003:77.) Oikaistussa konsernitaseessa on joitakin eriä, joita ei ole oikaistussa yksittäisen yrityksen taseessa, kuten konserniliikearvo, osuudet osakkuusyryyksissä, myyntisaamiset omistusyhteisyryyksiltä, vähemmistöosuudet, konsernireservi ja ostovelat omistusyhteisyryyksille (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:77-78).

Työtäni varten olen oikaissut Keskon, SOK:n ja Tradekan konsernitaseet yritystutkimusneuvottelukunnan ohjeiden mukaisesti. Oikaistut taseet ovat liitteenä työn lopussa (liitteet 4-6).

Aineettomat hyödykkeet

Aineettomiin hyödykkeisiin voidaan aktivoida vain menoja, joista todennäköisesti kertyy vastaava tulo. Jos virallisessa taseessa on perustamis- tai tutkimusmenoja, ne tulee poistaa oikaistusta taseesta ja omasta pääomasta. (Niskanen & Niskanen 2003:71-72.) Oikaistussa konsernitaseessa on sekä liikearvo että aikaisemmin käsitelty konserniliikearvo. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:77.) Jos liikearvo on osoittautunut arvottomaksi, se tulisi poistaa aineettomista hyödykkeistä ja omasta pääomasta. Muihin aineettomiin hyödykkeisiin sisällytetään virallisesta taseesta aineettomat oikeudet, muut pitkävaikutteiset menot ja aineettomiin hyödykkeisiin kohdistuvat ennakkomaksut. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:26.)

Aineelliset hyödykkeet

Aineellisten hyödykkeiden erät maa- ja vesialueet, rakennukset ja rakennelmat sekä koneet ja kalusto saadaan suoraan virallisesta taseesta. Muihin aineellisiin hyödykkeisiin sisältyy muut aineelliset hyödykkeet, aineellisten hyödykkeiden ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat. (Niskanen & Niskanen 2003:72-73.)

Sijoitukset ja pitkäaikaiset saamiset

Sijoitukset ja pitkäaikaiset saamiset aloittaa konsernitaseessa osuudet osakkuusyryyksissä. Osakkuusyryitys on sellainen omistusyhteisyryitys, jossa toisella yrityksellä on huomattava vaikutusvalta liiketoiminnan ja rahoituksen johtamisessa. Tällainen yritys on osakkuusyryitys aina, jos vaikutusvallan omaavalla yrityksellä on vähintään 20 % ja enintään 50 % osakkeiden tuottamasta äänimäärästä. Osakkuusyryitys ei ole

konserniyritys, mutta se yhdistellään konsernitilinpäätökseen, mikäli sellainen laaditaan. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:13,77.)

Seuraavana kohtana on osuudet muissa omistusyhteisyhteisöissä. Omistusyhteisö on konserniin kuulumaton yritys, jossa toisella yrityksellä on sellainen omistusosuus, joka luo pysyvän yhteyden ja on tarkoitettu edistämään omistavan tai sen kanssa samaan konserniin kuuluvan yrityksen toimintaa. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:13,77.) Muihin osakkeisiin ja osuuksiin sisältyvät muiden muassa osakeyhtiöiden osakkeiden lisäksi huoneisto-osakkeet ja siirtokelpoiset liittymismaksut. Saamisiin omistusyhteisyhteisöiltä sisältyvät kyseisiltä yrityksiltä olevat pitkäaikaiset saamiset, kuten myynti-, laina- ja siirtosaamiset sekä muut saamiset. Muihin saamisiin ja sijoituksiin yhdistetään sijoituksista ja pitkäaikaisista saamisista muut saamiset, omat osakkeet/osuudet, myyntisaamiset, lainasaamiset, maksamattomat osakkeet/osuudet ja siirtosaamiset. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:29-30.)

Leasingvastuukanta

Leasingrahoituksella hoidetaan koneiden ja laitteiden pitkäaikaista vuokrausta. Leasingvastuukanta on voimassa olevien sopimusten jäljellä oleva määrä. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:30.)

Vaihto-omaisuus

Aineet ja tarvikkeet sisältävät valmistukseen tarvittavat raaka-aineet. Keskeneräisiä tuotteita ovat tilinpäätöshetkellä työn alla olevat tuotteet. Valmiita tuotteita ovat itse valmistetut, luovutettaviksi tarkoitetut hyödykkeet. Muuhun vaihto-omaisuuteen kuuluvat muu vaihto-omaisuus ja ennakkomaksut. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:30-31.)

Lyhytaikaiset saamiset

Myyntisaamiset sisältävät suoritteiden myynnistä ulkopuolisille syntyneet saamiset (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:32). Konsernitaseessa eritellään myös myyntisaamiset omistusyhteisyhteisöiltä (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:77). Muihin saamisiin yhdistellään lainasaamiset, muut saamiset, maksamattomat osakkeet/osuudet ja siirtosaamiset (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:32). Oikaistussa konsernitaseessa on myös laskennalliset verosaamiset, jotka voidaan esittää virallisessa taseessa omina erinään. Jollei näin ole menetelty, on liitetiedoissa esitettävä laskennalliset verosaamiset ja niiden muutokset. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:51,77.)

Rahat ja rahoitusarvopaperit

Tähän erään on yhdistetty virallisesta taseesta rahoitusarvopaperit ja rahat ja pankkisaamiset (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:33).

Taseen oma pääoma

Oma pääoma sisältää osake- tai muun peruspääoman, ylikurssi- ja arvonkorotusrahaston ja muut rahastot, joka sisältää omien osakkeiden/osuuksien rahaston, vararahaston, yhtiöjärjestyksen mukaiset rahastot ja muut rahastot. Lisäksi siihen kuuluvat kertyneet voittovarot, tilikauden tulos ja pääomalainat. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:34-35.)

Oikaistu oma pääoma

Oikaistu oma pääoma pitää edellisten lisäksi sisällään oikaistussa konsernitaseessa vähemmistöosuudet, konsernireservin ja mahdolliset oman pääoman ja muut oikaisut (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:78).

Pitkäaikainen vieras pääoma

Lainat rahoituslaitoksilta -erä sisältää lainat rahoituslaitoksilta, erityisluottolaitoksilta tai vakuutusyhtiöiltä sekä joukko- ja vaihtovelkakirjalainat (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:37). Eläkelainat ovat vakuutusyhtiöille maksettujen vakuutusmaksujen takaisinlainauksen yhteydessä syntyneitä velkoja. Saadut ennakot ovat maksuja, jotka on saatu yrityksen hyödykkeiden myynnistä ennen toimittamista asiakkaalle. Luku saadaan suoraan taseesta. (Niskanen & Niskanen 2003:81.) Tämän jälkeen oikaistussa konsernitaseessa on kohta velat omistusyhteyksyrityksille (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:78). Muihin pitkäaikaisiin velkoihin on yhdistetty virallisesta taseesta ostovelat, rahoitusvekselit, muut velat ja siirtovelat (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:38).

Laskennalliset verovelat

Tämä erä syntyy, kun poistoerosta ja vapaaehtoisista varauksista siirretään yhtiöverokannan mukainen osuus laskennalliseen verovelkaan (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:39).

Pakolliset varaukset

Pakollisilla varauksilla tarkoitetaan menoja, joihin yritys on sitoutunut mutta joihin ei liity tulon odotuksia. Oikaistussa taseessa tähän erään yhdistetään virallisesta taseesta eläkevaraukset, verovaraukset ja muut

pakolliset varaukset. Pakollisia varauksia oikaistaan taseen ulkopuolisen eläkevastuuvajauksen määrällä. Oikaisu tapahtuu lisäämällä eläkevastuuvajaus pakollisiin varauksiin ja oman pääoman oikaisuerään. (Niskanen & Niskanen 2003:81.)

Leasingvastuukanta

Leasingvastuukannan kohdalla toimitaan samoin kuin taseen vastaavaa puolella.

Lyhytaikainen vieras pääoma

Korollisiin lyhytaikaisiin velkoihin yhdistetään joukkovelkakirjalainat, vaihtovelkakirjalainat, lainat rahoituslaitoksilta, eläkelainat, rahoitusvekselit ja muista veloista korollinen osuus. Saadut ennakot saadaan suoraan taseesta. Ostovelat ovat tavarantoimittajilta saatuja lyhytaikaisia velkoja ja ne saadaan suoraan taseesta. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:40.) Oikaistussa konsernitaseessa on myös eritelty ostovelat omistusyhteisyriyksille ja muut velat (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:78). Muut korottomat lyhytaikaiset velat -erään yhdistetään virallisesta taseesta muiden velkojen koroton osuus ja siirtovelat (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:41).

3.2 Mittauskohteiden valinta

Tilinpäätöstietojen oikaisemisen jälkeen siirrytään mittauskohteiden valintaan. Kohteet riippuvat siitä, kuka analyysin tekee ja siitä, missä tilanteessa analyysi tehdään. Eri sidosryhmät ovat luonnollisesti kiinnostuneita eri osa-alueista, mutta mittauskohteet ovat erilaisia yrityksen juoksevaa liiketoimintaa arvioitaessa, yritystä myytäessä, uudelleensuunnattaessa tai saneerattaessa. (Laitinen & Luotonen 1996:45.)

Tässä työssä olen valinnut mittauskohteiksi kannattavuuden, maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden, koska haluan muodostaa mahdollisimman hyvän kokonaiskuvan tarkasteltavista yrityksistä. Tämän vuoksi en ole painottanut mitään yksittäistä mittauskohdetta. Seuraavissa kappaleissa käsittelen valitsemieni mittauskohteita hieman yksityiskohtaisemmin.

Kannattavuus

Kannattavuudella tarkoitetaan sijoitetulle pääomalle saatavaa tuottoa. Tämä voidaan jakaa kahteen lähestymistapaan eli koko sijoitetun pääoman kannattavuuteen ja oman pääoman kannattavuuteen. Yrityksen toimintakyvyn kannalta on tärkeää, että koko pääoman kannattavuus on hyvä. (Laitinen & Luotonen 1996:45-46.)

Maksuvalmius Yrityksen maksuvalmiudella tarkoitetaan käytettävissä olevan rahoituksen riittävyttä maksuvelvoitteiden maksamiseen joka hetki. Yritys voi olla maksuvaikeuksissa, vaikka sen kannattavuus olisikin hyvä. Maksuvalmiutta voidaan tarkastella sekä dynaamisen maksuvalmiuden eli tulorahoituksen riittävyden että staattisen maksuvalmiuden eli rahoituspuskurin kannalta. Dynaaminen maksuvalmius kertoo, kuinka hyvin yritys pystyy huolehtimaan maksuvelvoitteistaan tulorahoituksella tarvitsematta turvautua ulkopuoliseen rahoitukseen. Staattisessa maksuvalmiudessa on puolestaan kyse siitä, kuinka hyvin yrityksen nopeasti rahaksi muutettava omaisuus kattaa lyhyellä tähtäyksellä erääntyvät velat. Yritykset, joilla on tulorahoituksesta paljon heilahteluja, tarvitsevat suuremman rahoituspuskurin, kun taas tasaisen tulorahoituksen yrityksille riittää pienikin pushuri takaamaan maksuvalmiuden säilymistä. (Laitinen & Luotonen 1996:47-48.)

Vakavaraisuus Vakavaraisuus tarkoittaa yrityksen rahoitusrakenteen terveyttä eli sitä, onko vieraan pääoman osuus liian hallitseva vai ei. Vakavaraisuus voidaan edelleen jakaa staattiseen vakavaraisuuteen eli pääomarakenteeseen ja dynaamiseen vakavaraisuuteen eli takaisinmaksukykyyn. Staattisessa vakavaraisuudessa on kyse siitä, kuinka hyvin omaisuuden arvo vastaa yrityksen vieras pääomaa. Mitä enemmän omaisuuden arvo ylittää vieraan pääoman määrän, sitä paremmaksi staattinen vakavaraisuus katsotaan. Dynaaminen vakavaraisuus puolestaan kertoo, kuinka hyvin yritys selviytyy tulorahoituksensa avulla vieraan pääoman maksuvelvoitteista eli koroista ja lyhennyksistä. Tämän vuoksi raskaastikin velkaantunut yritys voi toimia normaalilla tavalla, jos sen tulorahoitus on kunnossa. (Laitinen & Luotonen 1996:49-50.)

Kasvu Kannattavuus, maksuvalmius ja vakavaraisuus muodostavat yrityksen varsinaiset taloudelliset toimintaedellytykset. Näiden lisäksi tulee ottaa huomioon yrityksen kasvu eli sen koon ajallinen muuttuminen. Yrityksen kasvu voi tapahtua sisäisesti omin avuin tai ulkoisesti ostamalla toinen yritys tai sen osa. Kasvua voidaan mitata kasvun nopeudella, jolla tarkoitetaan yrityksen koon prosentuaalista muutosta ajassa. Yrityksen tulisi kasvaa vähintään samaa vauhtia kuin ympäröivät markkinat, jotta se voi säilyttää kilpailuasemansa. Toinen tapa mitata kasvua on kasvun tasaisuus. Kasvun tasaisuudella tarkoitetaan yrityksen koon prosentuaalisten muutosten vakautta ajassa. Tasainen ja vakaa liiketoiminnan kasvu luo parhaimman pohjan toimintaedellytysten kehittämiseksi. (Laitinen & Luotonen 1996:50-52.)

Mittauksen kohteiden välinen riippuvuus

Tilinpäätösanalyysin mittauksen kohteet eivät ole toisistaan riippumattomia käsitteitä, ja niiden riippuvuuden ymmärtäminen onkin perusedellytys tilinpäätösanalyysin tulosten järkevälle tulkinnalle ja

hyväksikäytölle. Menestyvän yrityksen prosessi käynnistyy koko pääoman hyvän kannattavuuden, normaalin ja vakaan kasvuvauhdin sekä tulojen kohtuullisen kertymisnopeuden ansiosta. Tästä seuraa hyvä tulorahoitus, jolloin puolestaan tarvitaan vähän vierasta pääomaa. Näin staattinen maksuvalmius ja vakavaraisuus pysyvät kunnossa. Tällainen yritys tuottaa omistajilleen hyvän ja matalariskisen tuoton. Yrityksen kehitys on kestävä, ja se menestyy pitkällä tähtäyksellä. Näin ollen mittauksen kohteet ovat yhteydessä toisiinsa. (Laitinen 1994:49-51.)

3.3 Mittareiden valinta, laskeminen ja vertaaminen

Mittauksen kohteiden valinnan jälkeen valitaan näille kohteille mittarit eli tunnusluvut. Mittarin tulisi mitata juuri haluttua ominaisuutta ja tehdä se mahdollisimman tarkasti. Kullekin mitattavalle ominaisuudelle kannattaa valita yksi mittari, jotta välttyttäisiin tulkintavaikeuksilta. (Laitinen 1994:53.)

Pääasiassa tilinpäätöksen tunnusluvut esitetään suhdelukumuotoisina, joka tarkoittaa sitä, että niissä suhteutetaan yksi tilinpäätöksen erä johonkin toiseen tilinpäätöserään, kuten liikevaihtoon tai taseen loppusummaan. Suhdelukumuotoa käytetään sen vuoksi, että se mahdollistaa vertailun erikokoisten yritysten ja eri vuosien välillä. (Niskanen & Niskanen 2003:111.) Suhdeluvuilla on kuitenkin omat heikkoutensa. Suhdeluku voi hävittää tietoa, eikä pelkästä tunnusluvusta voida päätellä johtuuko sen arvon muutos jaettavan vai jakajan muutoksesta. Tämän vuoksi suhdelukujen rinnalla kannattaa tarkastella myös suhteuttamattomia eli absoluuttisia lukuja. (Laitinen 1994:53.)

Tunnuslukujen mittaustulosten tarkkuus riippuu ennen kaikkea niiden pohjana olevan tilinpäätöksen luotettavuudesta, mutta tämän lisäksi toimivuuden voidaan katsoa olevan kiinni myös kahdesta muusta seikasta. Ensimmäinen on tunnusluvun kyky mitata sitä ominaisuutta, jota sen on tarkoitus mitata. Toinen on tunnusluvun kyky antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia eli kyse on tunnusluvun luotettavuudesta. (Laitinen 1994:53.)

Tilinpäätösanalyysin keskeinen osa on laskettujen tunnuslukujen arviointi. Yritystutkimusneuvottelukunta on antanut joillekin tunnusluville niin sanottuja normiarvoja. Ne eivät kuitenkaan ota huomioon toimialojen eroja, eikä niitä tämän vuoksi pitäisi käyttää ainoana vertailukohtana. (Niskanen & Niskanen 2003:111-112.) Huomattavasti paljon paremman vertailuperustan useimmille tunnusluville saa toimialoittaisista tilastoista, kilpailijoiden luvuista ja yrityksen aikaisemmista tiedoista (Laitinen 1994:53).

Konsernitilinpäätöksestä voidaan periaatteessa laskea kaikki samat tunnusluvut kuin yksittäisenkin yrityksen tilinpäätöksestä. Useimmiten näin yksityiskohtainen analyysi ei kuitenkaan ole tarpeen. Tärkeimmät mittauksen kohteet ovat konsernin kokonaiskannattavuus ja rahoitusrakenne. Koska konsernitilinpäätöksessä on sisäiset erät eliminoitu, on maksuvalmiudessa saatavissa kokonaisuuden kannalta oikeampi kuva kuin tarkasteltaessa yksittäisen konserniyrityksen maksuvalmiuslukuja. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:79.)

Konsernin kannattavuutta mitataan pääasiassa liike- ja nettotulosprosentteilla sekä kokonaispääoman tuotto prosentilla. Vakavaraisuutta kuvaa parhaiten omavaraisuusaste. Maksuvalmiutta kuvaavat quick ratio ja rahoitustulos. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:79.)

Konsernissa, jonka yritykset toimivat samalla tai läheisellä toimialalla, tunnuslukujen tulkinta on helpompaa kuin tapauksissa, joissa konsernin yritykset hajaantuvat erityyppisille toimialoille. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2001:79.)

3.3.1 Kannattavuus

Kannattavuuden tunnusluvuiksi olen valinnut liiketulosprosentin ja kokonaispääomantuoton.

Liiketulosprosentti Liiketulosprosentti saadaan seuraavasta kaavasta:

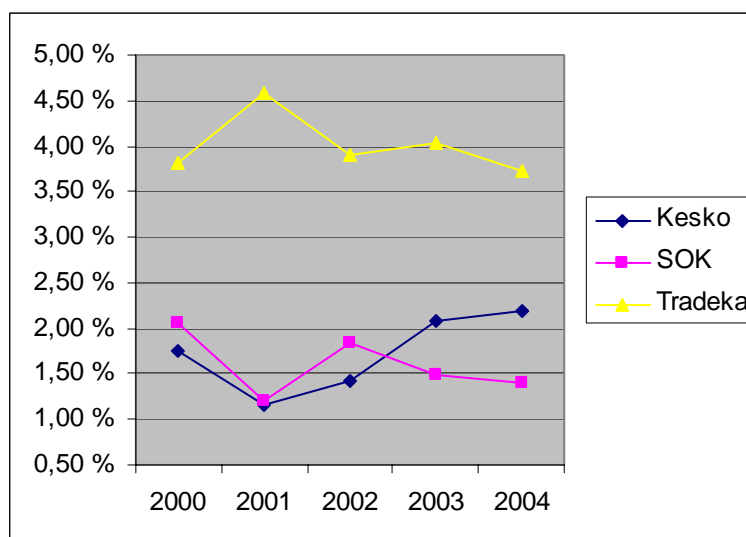
$$\text{Liiketulos-\%} = \frac{\text{Liiketulos}}{\text{Liiketoiminnan tuotot yhteensä}} \times 100$$

(Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:53)

Virallisessa tuloslaskelmakaavassa liikevoitto on ensimmäinen välitulos. Liiketulos puolestaan on oikaistun tuloslaskelman välitulos, joka poikkeaa liikevoitosta tehtyjen oikaisujen verran. Näitä oikaisuja voivat olla esimerkiksi liiketoiminnan muista tuotoista tehdyt siirrot satunnaisiin eriin. Tunnusluku soveltuu yksittäisen yrityksen kehityksen seuraamiseen, toimialan sisäiseen vertailuun ja lisäksi myös eri toimialojen väliseen vertailuun. Yritystutkimusneuvottelukunta on antanut tälle tunnusluvulle ohjearvot, joiden mukaan yli 10 % on arvoltaan hyvä, 5-10 % tyydyttävä ja alle 5 % heikko. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:53.) Case-yrityksille saamiani arvoja olen havainnollistanut taulukossa 3 ja kuviossa 3.

Taulukko 3 Keskon, SOK:n ja Tradekan liike-tulosprosentit

	2000	2001	2002	2003	2004
Kesko	1,76 %	1,16 %	1,43 %	2,09 %	2,19 %
SOK	2,06 %	1,20 %	1,84 %	1,49 %	1,40 %
Tradeka	3,82 %	4,59 %	3,90 %	4,04 %	3,72 %



Kuvio 3 Keskon, SOK:n ja Tradekan liike-tulosprosentit

Kuten luvuista huomataan, voisi kaikkien kolmen yrityksen liike-tulosprosentin arvoja pitää heikkoina. Kaupan alan yrityksille on kuitenkin tyypillistä pienet liike-tulosprosentit. Voitaisiin sanoa, että yrityksillä, joilla on suuret volyymit ja varastot sekä suhteellisen nopea varastojen kiertoaika, on tyypillisesti alhainen liike-tulosprosentti. (Niskanen & Niskanen 2003:113-114.)

Lisäksi voidaan huomata Yritystutkimuksen tilinpäätösanalyysi -kirjaa lukiessa, että Yritystutkimusneuvottelukunta on antanut käyttökateprosentin arvoiksi kaupan alalla 2-10 % (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:53). Käyttökate on kuitenkin liike-tulosta edeltävä välitulostulo, joten sen ei voida olettaa olevan arvoltaan liike-tulosta pienempi. Tämän vuoksi Yritystutkimusneuvottelukunnan arvot liike-tulosprosentille ovat aivan liian korkeat kaupan alan yrityksille.

Käyttökateprosentti saadaan seuraavasta kaavasta:

$$\text{Käyttökate-\%} = \frac{\text{Käyttökate}}{\text{Liiketoiminnan tuotot yhteensä}} \times 100$$

(Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:52)

Käyttökateprosentteille sain seuraavia arvoja (taulukko 4):

Taulukko 4 Keskon, SOK:n ja Tradekan käyttökateprosentit

	2000	2001	2002	2003	2004
Kesko	3,55 %	2,89 %	2,99 %	3,54 %	3,75 %
SOK	3,21 %	2,40 %	2,99 %	2,58 %	2,47 %
Tradeka	6,65 %	6,91 %	6,49 %	6,39 %	5,87 %

Kaikkien kolmen yrityksen käyttökateprosenttien saamat arvot osuvat välille 2-10 %, joten niiden voidaan olettaa olevan tyypillisiä kaupan alalla. Tämän vuoksi liiketulosprosentille yleisesti asetetut normiarvot ovat kaupan alan yrityksiä verrattaessa aivan liian korkeat.

Kuten kuviosta 3 voidaan huomata, Tradeka on liiketulosprosentilla mitattuna huomattavasti Keskoa ja SOK:ta kannattavampi. Tosin sen liiketulosprosentti on huippuvuoden 2001 jälkeen laskenut ja on vuonna 2004 jopa alhaisimmalla tasollaan. Keskon ja SOK:n liiketulosprosenttien arvot liikkuvat hyvin lähellä toisiaan. Vuosina 2000-2002 näiden yritysten liiketulos on noudattanut samaa kulkua eli ensin laskenut ja tämän jälkeen hieman noussut. Kesko on pystynyt nostamaan liiketulosprosenttiaan vuodesta 2001 vuoteen 2004 ja on nyt korkeimmalla vertailuvuosien aikana. SOK:n liiketulosprosentti on puolestaan laskenut vuodesta 2002 lähtien ja sai vuonna 2004 toiseksi alimman arvonsa. Sama kehitys voidaan nähdä myös käyttökateprosentissa.

On kuitenkin muistettava, että pelkän käyttökate- tai liiketulosprosentin perusteella ei voida sanoa, mikä vertailtavista yrityksistä on kannattavin. Voi nimittäin olla, että tyytyminen pieneen katteeseen tai nettotulokseen on strateginen kilpailukeino, jolla pyritään lisäämään myyntiä ja yritykseen sidotun pääoman tuottavuutta. Myös korkeiden käyttökate- ja nettotulosprosenttien takana voi olla tavoite kyetä hallitsemaan yrityksen koko ja kasvu niin, ettei jouduta sitoutumaan yrityksen kannalta hallitsemattomiin riskeihin tai lisäinvestointeihin, jotka saattaisivat alentaa yrityksen kannattavuutta. (Leppiniemi & Leppiniemi 1997:193.)

Kokonaispääoman tuotto-%

Koko pääoman kannattavuuden määrittelyssä on tehokas mittari koko pääoman tuottosuhte, joka suhteuttaa tuloksen ennen rahoituskulujen vähentämistä koko sijoitettuun pääomaan. Kokonaispääoman tuotto-% saadaan seuraavasta kaavasta:

$$\text{Kokonaispääoman tuotto-\%} = \frac{\text{Nettotulos} + \text{rahoituskulut} + \text{verot}}{\text{Oikaistun taseen loppusumma keskimäärin tilikaudella}} \times 100$$

(Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:54)

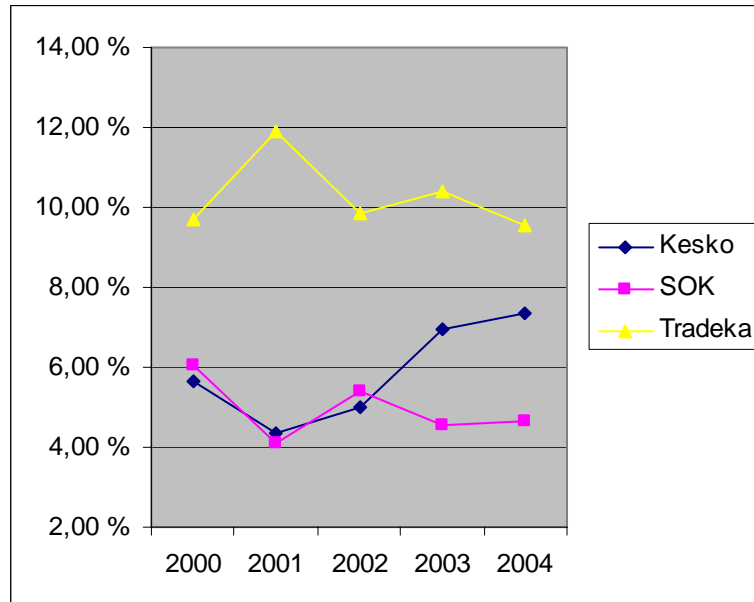
Osoittajassa on laskettu yhteen nettotulos, rahoituskulut ja verot, koska tavoitteena on selvittää kuinka paljon jää jaettavaa vieraan ja oman pääoman korvauksiin. Nettotulosta käytetään tässä kohtaa, koska halutaan selvittää säännöllisen liiketoiminnan kannattavuus ilman satunnaisten liiketoimintojen vaikutusta. (Laitinen 1994:54.) Jakajana on käytetty oikaistun taseen loppusummaa keskimäärin tilikaudella.

Kokonaispääoman tuotto mittaa yrityksen säännöllisen liiketoiminnan tuottamaa tuottoa yritykseen sitoutuneelle pääomalle. Tämän tuoton pitäisi olla vähintään yhtä suuri kuin paras tuotto, joka saadaan sijoittamalla pääoma riskittömästi. (Laitinen 1994:54-55.) Yritystutkimusneuvottelukunta antaa kokonaispääoman tuotolle seuraavia ohjearvoja: yli 10 % hyvä, 5-10 % tyydyttävä ja alle 5 % heikko (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:56). Laitinen puolestaan pitää kirjassaan 10-15 %:n vuotuista tuottoa tyydyttävänä ja tämän ylittävää tuottoa hyvänä (Laitinen 1994:55). Taulukossa 5 on esitelty kokonaispääoman tuotto-%:n saamat arvot.

Taulukko 5 Keskon, SOK:n ja Tradekan kokonaispääoman tuotto-%

	2000	2001	2002	2003	2004
Kesko	5,67 %	4,33 %	5,00 %	6,94 %	7,34 %
SOK	6,03 %	4,09 %	5,41 %	4,55 %	4,66 %
Tradeka	9,72 %	11,89 %	9,84 %	10,38 %	9,53 %

Luvut voidaan lisäksi havainnollistaa kuvion 4 avulla:



Kuvio 4 Keskon, SOK:n ja Tradekan kokonaispääoman tuotto prosentit

Äkkiä katsottuna vain Tradeka on ollut lähellä ja joinain vuosina myös ylittänyt Yritystutkimusneuvottelukunnan asettaman hyvän rajan. Kesko ja SOK ovat jopa kaukana tästä. SOK on toisina vuonna ollut heikon puolella. Keskon kokonaispääoman tuotosta voidaan huomata positiivinen kehitys vuodesta 2001 vuoteen 2004. SOK:lla kehitys on puolestaan ollut päinvastainen. Tradekan kokonaispääoman tuotto on pysynyt näiden vuosien aikana lähes samana. Mikäli lukuja verrataan Yritystutkimusneuvottelukunnan esittämiin ohjearvoihin, ainoastaan Tradekan vuosien 2003 ja 2001 kokonaispääoman tuotto prosentit ylittävät tyydyttävän rajalle. Muutoin yritysten lukuja voitaisiin pitää heikkoina.

Verrattaessa liike-tulosprosenttia havainnollistavaa kuviota 3 ja kokonaispääoman tuotto prosenttia havainnollistavaa kuviota 4, voidaan huomata, että yritysten käyrät ovat kummassakin kuviossa lähes toistensa kaltaiset.

Toimialavertailun lisäksi yrityksen kokonaispääoman tuotto prosenttia pitäisi kuitenkin vertailla myös yrityksen keskimääräisiin pääomakustannuksiin, koska tämä on normiarvoja perustellumpi tapa arvioida kannattavuuden riittävyttä. Tämä johtuu siitä, että sijoittajat ja rahoittajat asettavat yrityksille hyvinkin erilaisia tuotto vaatimuksia yrityksiin liittyvien riskien mukaan. (Niskanen & Niskanen 2003:115.)

Keskon kannattavuudesta voi huomata, että se on ollut nousussa vuodesta 2001 eteenpäin. Vuonna 2001 Kesko ja K-kauppiat aloittivat ketjutoiminnan uudistuksen, jonka tavoitteena on tehostaa toimintaa ja parantaa kannattavuutta muun muassa ketjukonsepteja kehittämällä, tavararyhmähallinnalla, markkinoinnilla, ostotoiminnalla ja logistiikalla. Siirtyminen tähän kesti noin kaksi vuotta. (Keskon vuosikertomus 2000:3.) Uudistus vaati kuitenkin runsaasti taloudellisia ja henkisiä ponnistuksia, ja tämä näkyi vuonna 2001 kannattavuuden laskuna. Keskeisimmät syyt liiketuloksen pienentymiseen ja tätä kautta myös kannattavuuden laskuun vuonna 2001 olivat siis uuden ketjutoiminnan käynnistyskulut, liiketoiminnan laajeneminen Baltiaan sekä panostukset kauppapaikkaverkostoon. (Keskon vuosikertomus 2001:6, 27.) Vuodesta 2002 eteenpäin ketjutoiminnan hyödyt ovat alkaneet näkyä, kuten kannattavuuden noususta voi nähdä. Uudistuksella on ollut myönteisiä vaikutuksia sekä myynnin kehitykseen että kustannussäästöihin. (Keskon vuosikertomus 2002:3.)

SOK:n kannattavuus on ollut hyvin ailahtelevaa tarkastelujakson aikana. Parhaimmaksi vuodeksi jää ensimmäinen vuosi eli vuosi 2000. Vuonna 2000 kiinteistöjen myynneistä saadut voitot pitivät kannattavuuden korkeana (SOK-yhtymän vuosikertomus 2000:8). Seuraavana vuonna kannattavuus oli laskussa ja sai huonoimman arvonsa tarkastelujakson aikana. Vuonna 2001 liike tulosta ja tätä myötä myös kannattavuutta laskivat liiketoiminnan muiden tuottojen pienentyminen, Kodintekniikka Oy:n alasajo ja Netista Oy:n toiminnan sopeutus vastaamaan markkinatilannetta sekä varautuminen Kuusinen Oy:n lopettamiskuluihin (SOK-yhtymän vuosikertomus 2001:5). Lopettamiskulut vaikuttivat liike tulosprosenttiin, sillä tilinpäätöstietojen perusteella ei voitu tehdä siirtoa satunnaisiin kuluihin. Vuonna 2002 kannattavuus nousi jälleen. Tähän vaikuttivat erityisesti liiketoiminnan tuloksen paraneminen, liiketoiminnan muiden tuottojen kasvaminen ja edellisenä vuonna lopetettujen tai uudelleen järjesteltyjen liiketoimintojen vaikutukset (SOK-yhtymän vuosikertomus 2002:6). Vuonna 2003 kannattavuus lähti jälleen laskuun. Alentumiseen vaikutti merkittävimmin osuus osakkuusyritysten tuloksista, joka pieneni lähes 10 miljoonaa euroa (SOK-yhtymän vuosikertomus 2003:41). Vuonna 2004 SOK:n kannattavuus hieman nousi kokonaispääomantuotto prosentilla mitattuna. Liike tulos prosentilla mitattuna kannattavuus puolestaan hieman laski. Liike tulosprosentin laskuun vaikutti taseen loppusumman kasvaminen, sillä itse liike tulos on vuonna 2004 noussut.

Tradekan vuosikertomuksissa vuosilta 2000-2004 ei löytynyt selvittäviä tekijöitä kannattavuuden vaihteluihin.

3.3.2 Maksuvalmius

Maksuvalmius on kunnossa silloin, kun yritys pystyy joka tilanteessa selviytymään maksuvelvoitteistaan. Koska kyse on kassaan- ja kassastamaksujen jokahetkisestä tasapainosta, on ymmärrettävä, ettei pelkkiä tilinpäätöksiä tutkimalla saada tyhjentävää kuvaa vuoden mittaan vaihtelevista tilanteista. Oikaistun taseen perusteella voidaan kuitenkin arvioida maksuvalmiuden edellytyksiä. (Kokkonen 1993:77.)

Keskon, SOK:n ja Tradekan dynaamista maksuvalmiutta eli tulorahoituksen riittävyyttä olen mitannut rahoitustulosprosentilla ja staattista maksuvalmiutta eli rahoituspuskuria quick ratiolla.

Rahoitustulosprosentti

Rahoitustulosprosentti saadaan seuraavasta kaavasta:

$$\text{Rahoitustulos-\%} = \frac{\text{Rahoitustulos}}{\text{Liiketoiminnan tuotot yhteensä}} \times 100$$

(Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:54)

Tunnusluvun osoittajassa on nettotulos lisättynä poistoilla ja arvonalentumisilla. Rahoitustulos mittaa yritykselle jäävää osuutta liikevaihdosta lyhytvaikutteisten kulujen sekä rahoituksen kulujen ja verojen vähentämisen jälkeen. Siinä ei oteta huomioon satunnaisia eriä, jotka saattaisivat vääristää säännöllisen liiketoiminnan tuottamasta tulorahoituksesta saatavaa kuvaa. Suhdeluvun lisäksi on hyvä seurata myös rahoitustuloksen absoluuttisia arvoja. (Laitinen 1994:61.)

Tulorahoituksen riittävyys on yritykselle elinehto. Rahoitustulosprosentin ehdoton alaraja on nolla, jota suuremmat arvot merkitsevät sitä, että yrityksen liikevaihto on riittänyt lyhytvaikutteisten kulujen, rahoituksen kulujen ja verojen kattamiseen. Tunnusluvun ollessa positiivinen, on yritys tuottanut tulorahoitusta myös pitkävaikutteisten kulujen eli poistojen kattamiseen, millä on tärkeä merkitys käyttöomaisuuden kunnossapidossa ja uudistamisessa. Jos rahoitustulosprosentti on negatiivinen, se tarkoittaa sitä, että yritys on joutunut rahoittamaan osan lyhytvaikutteisista menoistaan, rahoituskuluistaan ja veroistaan muulla kuin tulorahoituksella. (Laitinen 1994:61.)

Rahoitustulokselle sain taulukon 6 mukaisia arvoja. Luvut ovat miljoonia euroja.

Taulukko 6 Keskon, SOK:n ja Tradekan rahoitustulokset

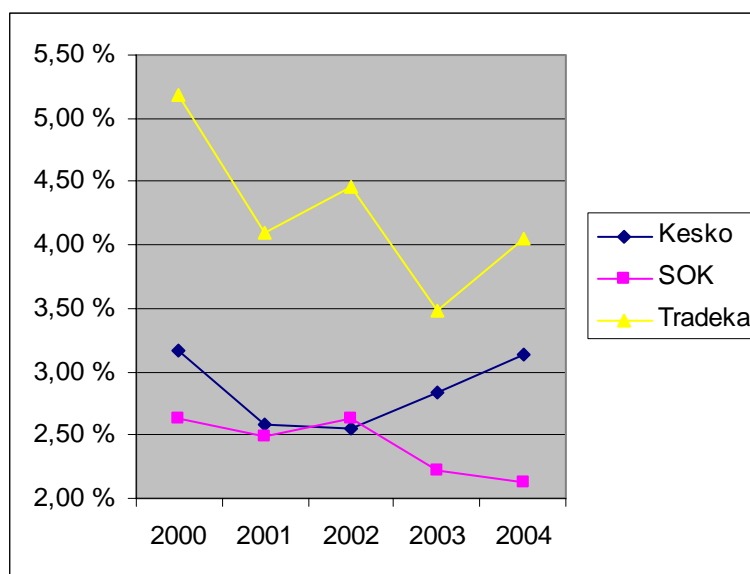
	2000	2001	2002	2003	2004
Kesko	210	171	176	214	251
SOK	73	73	79	69	81
Tradeka	58	48	54	43	52

Rahoitustuloksen absoluuttisista arvoista voi päätellä, että jokainen näistä kolmesta yrityksestä on selvästi yli kriittisen nollapisteen. Olen tutkinut lisäksi rahoitustulosprosenttia (taulukko 7), joka antaa selkeämmän kuvan kehityksen suunnasta kuin pelkkä rahoitustuloksen euromääräinen arvo.

Taulukko 7 Keskon, SOK:n ja Tradekan rahoitustulosprosentit

	2000	2001	2002	2003	2004
Kesko	3,17 %	2,58 %	2,55 %	2,83 %	3,14 %
SOK	2,63 %	2,49 %	2,64 %	2,22 %	2,13 %
Tradeka	5,18 %	4,10 %	4,45 %	3,48 %	4,05 %

Sama asia on lisäksi esitetty kuviossa 5:



Kuvio 5 Keskon, SOK:n ja Tradekan rahoitustulosprosentit

Kaikkien yritysten tunnusluvun arvot ovat positiivisia, joten niiden tulorahoitus riittää myös pitkävaikutteisten kulujen kattamiseen. Kuvioista 5 on kuitenkin huomattavissa, että Tradekan rahoitustulosprosentti on huomattavasti korkeampi kuin Keskolla tai SOK:lla. Rahoitustulos perustuu nettotulokseen ja riippuu siten vahvasti yrityksen kannattavuudesta (Laitinen 1994:61). Tämä voidaan nähdä myös vertaamalla Keskon ja SOK:n rahoitustulosprosentin arvoja kannattavuuden tunnuslukujen arvoihin. Voidaan huomata, että Keskon

ja SOK:n rahoitustulosprosentin kehityksen muodostama käyrä on samanlainen verrattuna liiketulosprosenttiin (kuvio 3) ja kokonaispääoman tuotto prosenttiin (kuvio 4). Keskon käyrä on laskenut vuosina 2001-2002 ja ollut puolestaan nousussa vuosina 2003-2004, kun SOK:n käyrä puolestaan on laskenut vuonna 2001, noussut hieman vuonna 2002 ja lähtenyt laskuun vuosina 2003 ja 2004.

Quick ratio

Quick ratio on hyvä tunnusluku yrityksen staattiselle maksuvalmiudelle. Se mittaa yrityksen mahdollisuutta selviytyä lyhytaikaisista veloistaan pelkällä rahoitusomaisuudella (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:63). Tunnusluku suhteuttaa toisiinsa yrityksen rahoitusomaisuuden ja lyhytaikaisen vieraan pääoman. Tästä tulee myös tunnusluvun nimi, sillä quick tarkoittaa nopeaa ja ratio suhdelukua. (Laitinen 1994:63.)

Yritystutkimusneuvottelukunta on antanut myös tälle tunnusluvulle ohjearvot. Yli 1 on hyvä, 0,5-1 tyydyttävä ja alle 0,5 heikko. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:63.) Nyrkkisääntönä voidaan lisäksi pitää sitä, että quick ration arvo ei koskaan saisi laskea alle arvon 0,3 (Laitinen 1994:63).

Quick ration saa laskettua seuraavasta kaavasta:

$$\text{Quick ratio} = \frac{\text{Rahoitusomaisuus} - \text{osatuloutuksen saamiset}}{\text{Lyhytaikainen v. pääoma} - \text{lyhytaikaiset saadut ennakot}}$$

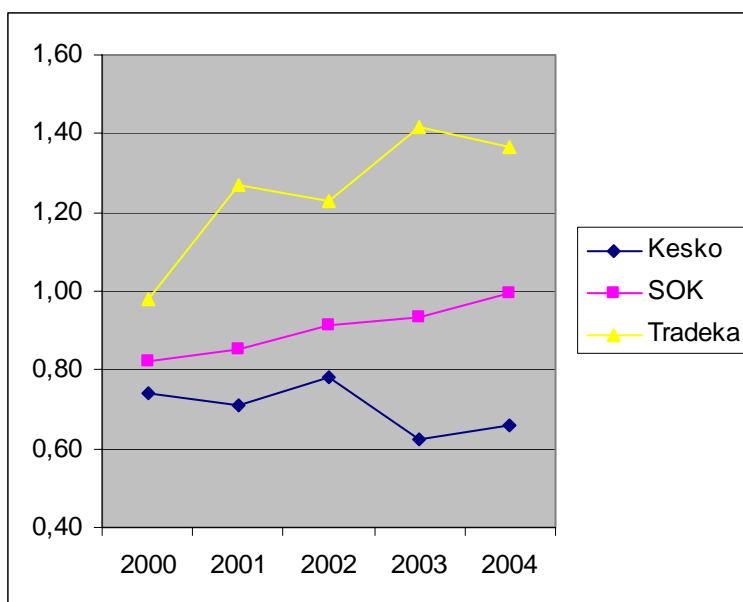
(Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:63)

Taulukossa 8 on arvot, jotka sain quick ratiolle.

Taulukko 8 Keskon, SOK:n ja Tradekan quick ratiot

	2000	2001	2002	2003	2004
Kesko	0,74	0,71	0,78	0,63	0,66
SOK	0,82	0,85	0,91	0,93	0,99
Tradeka	0,98	1,27	1,23	1,42	1,37

Luvut on havainnollistettu kuviossa 6.



Kuvio 6 Keskon, SOK:n ja Tradekan quick ratiot

Kuten aiemminkin esitetyissä tunnusluvuissa, myös quick ratiolla mitattuna Tradeka saa näistä kolmesta yrityksestä huomattavasti parhaimmat arvot. Sen käyrä noudattaa samaa muotoa kuin kannattavuudenkin tunnusluvuissa eli vuoron perään nousua ja laskua. Vaikka vuonna 2004 käyrä näyttäisikin olevan hieman laskussa, on tunnusluvun arvo silti hyvin korkea ja kaukana tyydyttävän rajasta. Tunnusluku on jokaisena vuonna, vuotta 2000 lukuun ottamatta, ollut hyvän rajan yläpuolella. Myös vuonna 2001 quick ratio oli aivan hyvän rajalla.

SOK:n quick ration arvot ovat jokaisena vuonna saaneet edellistä vuotta korkeammat arvot eli SOK:n maksuvalmius on noussut vuosi vuodelta. Maksuvalmius on jokaisena vuonna ylittänyt tyydyttävän rajan, ja viimeisenä vuonna maksuvalmius on jo aivan hyvän rajalla.

Keskon maksuvalmius quick ratiolla mitattuna on alentunut vuodesta 2000 vuoteen 2004, vaikka pientä nousua onkin tapahtunut vuosina 2002 ja 2004. Keskon maksuvalmius on tyydyttävän tasolla. Se ei ollut lähellä hyvää edes vuonna 2002, jolloin quick ratio sai korkeimman arvonsa. Tunnusluku on sittemmin laskenut lähemmäs heikon rajaa, mutta siihen on vielä matkaa.

3.3.3 Vakavaraisuus

Yrityksen vakavaraisuudella tarkoitetaan vieraan ja oman pääoman osuutta koko pääomasta. Vakavaraisella yrityksellä vieraan pääoman osuus koko pääomasta ei ole liian suuri, ja yritys pystyy vaivatta selviytymään vieraan pääoman korkomaksuista. (Kallunki & Kytönen 2002:80.) Vakavarainen yritys ei ole yhtä altis ajoittaisten tappiokausien vaikutuksille kuin raskaasti velkaantunut yritys (Kokkonen 1993:79). Yrityksen rahoitusrakennetta kuvaavaa keskeisin tunnusluku on omavaraisuusaste, jota olen käyttänyt vakavaraisuutta arvioitaessa.

Omavaraisuusaste saadaan laskettua seuraavasta kaavasta:

$$\text{Omavaraisuusaste, \%} = \frac{\text{Oikaistu oma pääoma}}{\text{Oikaistun taseen loppusumma} - \text{saadut ennakot}} \times 100$$

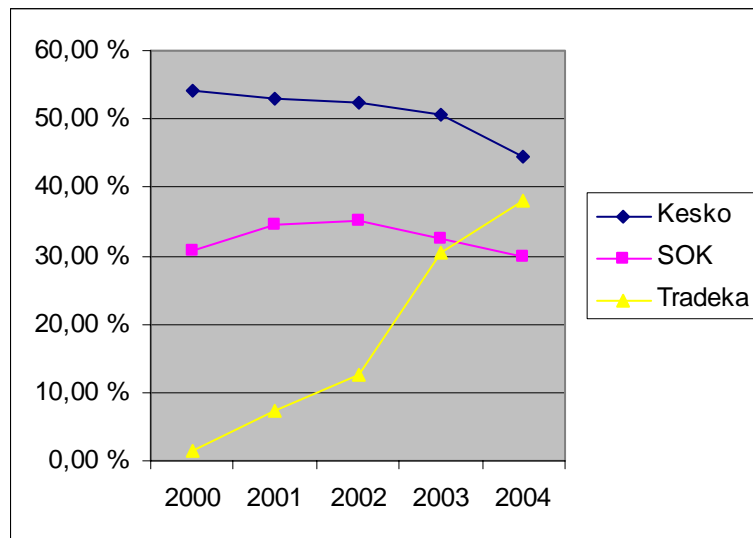
(Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:58)

Omavaraisuusaste mittaa yrityksen vakavaraisuutta, yrityksen tappionsietokykyä ja kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä aikavälillä. Omavaraisuusastetta pidetään hyvänä sen ollessa yli 40 %, tyydyttävänä välillä 20-40 % ja heikkona sen ollessa alle 20 %. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:58.) Tunnusluvun kriittisenä rajana voidaan pitää noin kymmentä prosenttia, jonka alle menevät arvot muodostavat liian vähäisen puskurin ja yksikin heikko vuosi saattaa kaataa yrityksen. Yritys voi kuitenkin tulla toimeen myös matalalla omavaraisuusasteella, jos sen kannattavuus on kohtuullinen ja vakaa. Matala omavaraisuusaste muodostaa kuitenkin suuren riskin, jos kannattavuus jostakin syystä heikkenee. (Laitinen 1994:67.)

Omavaraisuudelle sain taulukossa 9 esitetyt arvot, jotka on lisäksi havainnollistettu kuviossa 7.

Taulukko 9 Keskon, SOK:n ja Tradekan omavaraisuusaste

	2000	2001	2002	2003	2004
Kesko	54,20 %	52,98 %	52,39 %	50,58 %	44,49 %
SOK	30,74 %	34,48 %	35,11 %	32,50 %	29,90 %
Tradeka	1,35 %	7,35 %	12,68 %	30,44 %	37,92 %



Kuvio 7 Keskon, SOK:n ja Tradekan omavaraisuusaste

Lukujen perusteella Kesko on näistä kolmesta vakavaraisin yritys. Sen omavaraisuusaste on ylittänyt hyvänä pidettävän 40 % rajan jokaisena tarkastelujakson vuotena. On kuitenkin huomattavissa, että Keskon omavaraisuusaste on laskenut jokaisen vuoden aikana. Internet-sivuillaan Kesko ilmoittaa vakavaraisuusasteen tavoitteeksi 40-45 %. Voidaan siis olettaa, että Keskon tavoitteena on ollut laskea omavaraisuusastetta ja vuonna 2004 se on päässyt tavoitteeseensa.

SOK:n omavaraisuus on ollut koko ajan tyydyttävä. Pientä laskua on tapahtunut vuodesta 2002 vuoteen 2004. Heikon raja on kuitenkin kaukana.

Mielenkiintoisin omavaraisuusaste on Tradekalla. Vuosina 2000 ja 2001 omavaraisuusaste oli jopa alle kriittisen rajan eli kymmenen prosentin. Tradekalla on ollut taakkanaan suuret edellisten tilikausien tappiot, vaikka se on tarkastelujakson aikana tehnyt tasaista tulosta. Lisäksi se on ollut hyvin velkaantunut. Tradeka kuitenkin todettiin näistä yrityksistä kaikista kannattavimmaksi ja siinä lienee syy siihen, että se on pystynyt selviytymään veloistaan. Vuonna 2000 Tradekalla oli oikaistua vierasta pääomaa noin 490 miljoonaa euroa, kun vuonna 2004 siitä oli jäljellä enää noin 335 miljoonaa euroa. Tradekan omavaraisuusaste on noussut jokaisena vuotena ja vuosina 2003 ja 2004 jopa huomattavasti. Vuonna 2004 omavaraisuusaste oli jo lähellä hyvän rajaa.

3.3.4 Kasvu

Kasvua olen tutkinut liikevaihdon muutoksella, joka kertoo yrityksen toiminnan kasvusta tai supistumisesta. Liikevaihdon muutos saadaan seuraavasta kaavasta:

$$\text{Liikevaihdon muutos, \%} = \frac{\text{Liikevaihdon muutos}}{\text{Liikevaihto edellisellä kaudella}} \times 100$$

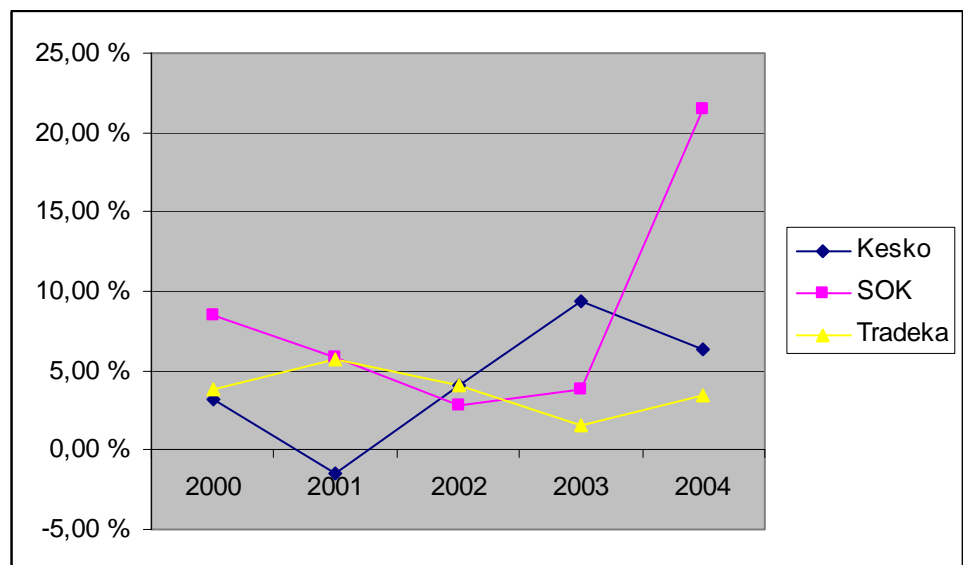
(Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:67)

Liikevaihdolle sain taulukossa 10 esitetyjä arvoja.

Taulukko 10 Keskon, SOK:n ja Tradekan liikevaihdon muutos, %

	2000	2001	2002	2003	2004
Kesko	3,22 %	-1,48 %	4,06 %	9,34 %	6,31 %
SOK	8,43 %	5,84 %	2,84 %	3,79 %	21,52 %
Tradeka	3,81 %	5,67 %	4,07 %	1,50 %	3,48 %

Luvuista voidaan piirtää seuraava kuvaaja (kuvio 8):



Kuvio 8 Keskon, SOK:n ja Tradekan liikevaihdon muutos, %

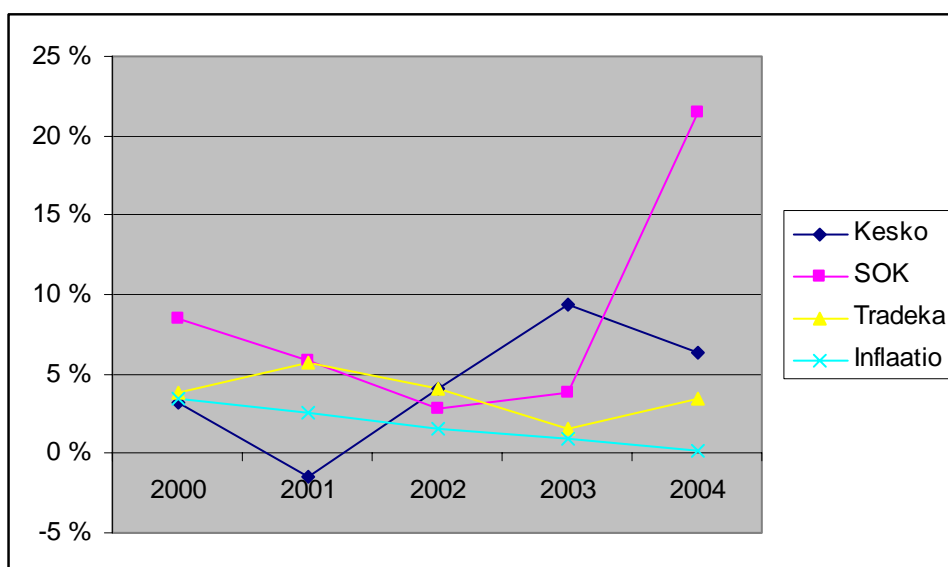
Kuviosta voidaan huomata, että SOK:n ja Tradekan liikevaihto on kasvanut jokaisena vuonna, koska tunnusluku ei ole mennyt negatiiviseksi. Tradekan kasvu on ollut tarkasteluvuosina melko tasaista. SOK:n kasvu on puolestaan ollut melko tasaista vuosina 2000-2003, kun taas vuonna 2004 kasvu on ollut hyvinkin voimakasta.

Keskon liikevaihdon muutosta tarkastellessa voidaan huomata, että vuonna 2001 liikevaihto supistui edelliseen vuoteen verrattuna. Muina vuosina liikevaihto on kasvanut. Vuonna 2003 kasvu oli voimakasta, mutta vuonna 2004 se on hieman hidastunut.

Tätä tunnuslukua tulisi tulkita suhteessa inflaatiokehitykseen (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002:67). Tämän vuoksi esitän luvut uudestaan taulukossa 11 ja kuviossa 9, johon on lisätty vuosittainen inflaatio Suomessa (Inflaatio...).

Taulukko 11 Inflaatio ja Keskon, SOK:n ja Tradekan liikevaihdon muutos, %

	2000	2001	2002	2003	2004
Inflaatio	3,4 %	2,6 %	1,6 %	0,9 %	0,2 %
Kesko	3,22 %	-1,48 %	4,06 %	9,34 %	6,31 %
SOK	8,43 %	5,84 %	2,84 %	3,79 %	21,52 %
Tradeka	3,81 %	5,67 %	4,07 %	1,50 %	3,48 %



Kuvio 9 Inflaatio ja Keskon, SOK:n ja Tradekan liikevaihdon muutos, %

Yrityksen liikevaihdon muutoksen pitäisi aina olla vähintään inflaation verran, jotta yritys kasvaisi. Jos liikevaihdon muutos ja inflaatio ovat samansuuruiset, liikevaihdon kasvu johtuu hintatason noususta. Tästä voidaan päätellä se, että vuonna 2000 Keskon ja Tradekan kasvu oli hyvin olematonta, koska se oli yhtä suuri inflaatioon kanssa. Tradekan liikevaihdon muutos oli hyvin lähellä inflaatiota myös vuonna 2003. Muina vuosina Tradeka on kasvanut inflaatiota nopeammin. Keskon kasvu on vuosina 2002-2004 ollut inflaatiota korkeampaa. SOK on vuosina 2000-2003 kasvanut jonkin verran inflaatiota nopeammin, mutta vuonna 2004 huomattavasti nopeammin.

Vuonna 2000 Keskon liikevaihdon kasvu on siis ollut samansuuruista inflaation kasvun kanssa. Tuona vuonna myyntiä heikensivät kuukausittaiset vaihtelut, jotka johtuivat polttoaineiden ja korkojen vaihteluista. Lisäksi luovuttiin myös Vaatehuone-, Alekski 13- ja Nicky&Nelly-ketjuista. (Keskon vuosikertomus 2000:14, 44.) Vuonna 2001 Keskon liikevaihto jopa pieneni edellisestä vuodesta, kuten aiemminkin jo todettiin. Keskeisin syy tähän oli uuden ketjutoiminnan aloittaminen. Osasyynä liikevaihdon laskuun oli hinnoittelukäytännön muutos, jonka johdosta Kesko alensi tukkumyyntihintojaan K-kauppiaille. (Keskon vuosikertomus 2001:27, 46.) Vuonna 2002 liikevaihto olikin taas kasvussa ja ylitti myös inflaation. Liikevaihto kasvoi erityisesti Ruokakeskon kotimaan ja ulkomaiden toiminnan myönteisen kehityksen ansiosta (Keskon vuosikertomus 2002:3). Vuonna 2003 kasvu oli erittäin voimakasta ja ylitti myös reilusti inflaation. Tähän oli syynä Ruokakeskon voimakas panostus Baltian kauppaverkostoon (Keskon vuosikertomus 2003:3). Myös vuonna 2004 kasvu oli voimakasta, vaikka se hidastuikin edellisestä vuodesta. Liikevaihto kasvoi erityisesti kotimaan rauta-, käyttötavara- ja autokaupan sekä Baltian kaupan ansiosta (Keskon vuosikertomus 2004:76).

Vuonna 2000 SOK:n kasvu oli hyvin voimakasta. Tuolloin kasvuun vaikuttivat erityisesti suora tavaroiden laskutus sekä Hankkija-Maatalous Oy:n, Intrade Partners Oy:n ja autokaupan hyvät myynnin kehitykset (SOK-yhtymän vuosikertomus 2000:8). Vuosina 2001 ja 2002 kasvun vauhti hieman hiipui. Vuonna 2001 liikevaihtoa kasvattivat edellisen vuoden tapaan suora laskutus, Hankkija-Maatalous Oy:n ja Intrade Partners Oy:n hyvä myynnin kehitys. Lisäksi liikevaihtoa nostivat Sokos-yhtiöiden kohonnut myynti sekä hyvä myynnin kehitys Virossa ja Latviassa toimivissa autokaupan yhtiöissä. (SOK-yhtymän vuosikertomus 2001:5.) Vuonna 2002 kasvua vauhdittivat liikevaihdon kasvu autokaupassa Suomessa, Virossa ja Latviassa. Merkittävästi kasvoi myös Tallinnan Prisma-liiketoiminnan liikevaihto. (SOK-yhtymän vuosikertomus 2002:5.) Myös vuoden 2003 kasvun takana on autokaupan kasvu Suomessa ja Virossa sekä Tallinnan Prisma-liiketoiminnan kasvu (SOK-yhtymän vuosikertomus 2003:41). Vuonna 2004 SOK:n kasvu oli yli 20 prosenttia. Liikevaihdon räjähdysmäinen kasvu selittyy sillä, että kasvusta valtaosa koostuu helmikuun alussa toimintansa aloittaneen polttonesteiden hankintayhtiö North European Oil Trade Oy:n polttoainetoimituksista asiakkailleen. (SOK-yhtymän vuosikertomus 2004:47.)

Tradekan vuosikertomuksissa ei ole juuri otettu kantaa siihen mistä liikevaihdon kasvu johtui. Vuosina 2000-2002 kasvun on kerrotaan syntyneen olemassa olevan myymäläverkoston toimintaa tehostamalla (Tradeka-yhtymän vuosikertomus 2000:18, Tradeka-yhtymän vuosikertomus 2001:18, Tradeka-yhtymän vuosikertomus 2002:18).

Lisäksi olen tutkinut näiden yritysten kasvun tasaisuutta. Kasvun tasaisuus saadaan selville laskemalla vuosittaisten kasvuprosenttien keskihajonta. Tälle mittarille on kuitenkin vaikea antaa ohjearvoja. Teoreettisessa tilanteessa ihanteena on täysin tasainen kasvu, jolloin keskihajonta on nolla. Kriisiyritysten ja muiden yritysten kasvun keskihajonnoilla ei aina ole suuria eroja. Epätasaisuus on kuitenkin vaarallista silloin, kun se yhdistyy voimakkaaseen velkaantumiseen ja heikentyvään kannattavuuteen. (Laitinen & Luotonen 1996:66-67.)

Keskon kasvun tasaisuudesta kertovaksi keskihajonnaksi saadaan arvo 4, SOK:n 7,6 ja Tradekan 1,5. Luvut kertovat saman kuin kuvio 9. SOK:n kasvu on ollut kaikista epätasaisinta ja Tradekan puolestaan tasaisintaan. Kesko on näiden kahden välissä. SOK:n suuri keskihajonta johtuu vuoden 2004 huomattavan suuresta kasvusta. Vuosilta 2000-2003 SOK:n keskihajonta on vain 2,5. Vuoden 2004 tapaiset kertapoikkeamat ovat kuitenkin normaali ilmiö yritystoiminnan laajenemisen yhteydessä. Kertapoikkeamat voivat johtua esimerkiksi suuresta investoinnista. Tämän jälkeen kasvu taas tasoittuu. (Laitinen & Luotonen 1996:52.)

Tradekan kasvu on keskihajonnan perusteella hyvin tasaista. Myös SOK:n keskihajonta kertoo SOK:n kasvun olevan tasaista, mikäli vuoden 2004 kasvua ei oteta huomioon. Keskon kasvu on hieman epätasaisempaa, mutta Keskon kannattavuus on ollut näinä vuosina nousussa ja voimakasta velkaantumista ei ole nähtävissä, joten kasvun heilahtelut eivät ole Keskolle vaarallisia.

3.4 Yhteenveto saaduista tuloksista

3.4.1 Kesko

Kannattavuudella mitattuna Kesko oli melko heikko tarkastelujakson aikana. Tosin kaupan alalle on tyypillistä, että liiketulosprosentti saa alhaisia arvoja. Käyttökateprosentin arvoiksi Yritystutkimusneuvottelukunta antaa 2-10 %. Keskon käyttökateprosentti oli koko ajan hieman alle kolme tai lähes neljä prosenttia. Kymmenen prosentin raja oli todella kaukana. Myös kokonaispääoman tuottoprosentilla mitattuna Kesko oli ainoastaan tyydyttävällä tasolla. Vuodesta 2001 lähtien kannattavuus oli kuitenkin nousussa ja vuosi 2004 oli tarkastelujakson paras vuosi.

Maksuvalmiutta mitattiin rahoitustuloksella, joka oli joka vuosi yli kriittisen nollapisteen eli Keskon tulorahoitus on riittänyt lyhytvaikutteisten kulujen, rahoituksen kulujen ja verojen kattamiseen. Koska rahoitustulos oli myös positiivinen tulorahoitus, riitti myös pitkävaikutteisten menojen kattamiseen. Keskon rahoitustulosprosentti oli kehitykseltään samankaltainen kuin kannattavuuden tunnusluvut.

Poikkeuksen teki vuosi 2002, jolloin rahoitustulos oli myös laskeva. Vuonna 2000 rahoitustulosprosentti sain parhaan arvonsa ollessaan 3,17 prosenttia, mutta lähellä päästiin myös vuonna 2004 rahoitustulosprosentin ollessa 3,14 %. Maksuvalmiutta mitattiin myös quick ratiolla, joka poikkesi kehitykseltään kolmesta edellisestä tunnusluvusta. Quick ratio sai tarkastelujakson aikana tyydyttäviä arvoja. Tunnusluku kuitenkin sahasi saaden vuosina 2001 ja 2003 edellistä vuotta huonommat arvot ja puolestaan vuosina 2002 ja 2004 edellistä vuotta paremmat arvot. Tarkastelujakson aikana parhain arvo saatiin vuonna 2002. Tällä tunnusluvulla mitattuna Keskon maksuvalmius on ollut vuosina 2003 ja 2004 ollut huonommalla tasolla kuin tarkastelujakson alussa.

Vakavaraisuutta mitattiin omavaraisuusasteella. Omavaraisuusasteella mitattuna Kesko sai joka vuosi hyvänä pidettävän arvon. Omavaraisuusaste on tosin laskenut tasaisesti vuosi vuodelta, mutta kuten aiemmin jo todettiin, Kesko on asettanut tavoitteekseen 40-45 % omavaraisuusasteen, joten tämä lasku on todennäköisesti ollut tiedotettua. Vuonna 2004 Kesko saavuttikin tämän tavoitteen omavaraisuusasteen ollessa 44,49 %.

Liikevaihdon muutoksella mitattuna Kesko oli kaikista ailahtelevin yritys ja näistä kolmesta ainoa, jonka liikevaihto supistui edellisestä vuodesta. Tämä tapahtui vuonna 2001. Vuosi 2000 ei ollut sekään kovin menestyksenkäs, sillä Keskon kasvu oli samansuuruista inflaation kanssa. Vuosina 2002-2004 kasvu kuitenkin oli positiivista ja huomattavasti inflaatiota nopeampaa.

Keskoa voidaan siis pitää kannattavuudeltaan ja maksuvalmiudeltaan tyydyttävänä yrityksenä. Vakavaraisuudeltaan Kesko on hyvällä tasolla.

3.4.2 SOK-yhtymä

SOK on ollut kannattavuudeltaan lähes samalla tasolla kuin Kesko. Päinvastaista SOK:n kehityksessä tosin on ollut, että vuosina 2003-2004 kannattavuus on ollut laskussa, kun Keskolla se puolestaan oli nousussa. SOK:n kannattavimmaksi vuodeksi jäi ensimmäinen vuosi eli vuosi 2000. Vuonna 2004 kannattavuuden tunnusluvut saivat toiseksi huonoimmat arvonsa vain vuoden 2001 ollessa kehnempi.

Rahoitustulos sai samanlaisia arvoja kuin kannattavuuskin eli maksuvalmius on ollut laskussa vuosina 2003-2004. Vuonna 2004 rahoitustulos oli euromääräisesti kaikista paras, mutta suhdeluvuksi muutettuna se sai kuitenkin koko tarkastelujakson huonoimman arvonsa ollessaan vain 2,13 prosenttia. Rahoitustulosprosentilla mitattuna SOK sai kaikista kolmesta yrityksestä huonoimmat arvot. Quick ratiolla mitattuna maksuvalmius saa kuitenkin tyydyttäviä arvoja ja kehitys oli

nousujohteista. Paras vuosi oli vuosi 2004, jolloin hyvän raja lähes rikottiin.

Vakavaraisuutta arvioitaessa SOK saa arvosanaksi tyydyttävän. Omavaraisuusaste nousi vuosina 2001 ja 2002, mutta laski takaisin lähtöpisteeseen vuosina 2003 ja 2004. SOK:n omavaraisuusaste on heikon ja hyvän puolivälissä.

Kasvulla mitattuna SOK:n kehitys on ollut vuosina 2000-2003 melko voimakasta, mutta silti tasaista. Vuonna 2004 SOK:n kasvu ohitti kaikki muut kirkkaasti liikevaihdon muutoksen ollessa jopa yli 20 prosenttia.

SOK saa siis sekä kannattavuudella, maksuvalmiudella että vakavaraisuudellaan arvosanaksi tyydyttävän.

3.4.3 Tradeka-yhtymä

Tradeka oli näistä kolmesta suurin yllättäjä. Kesko ja SOK eivät päässeet lähellekään sen kannattavuutta. Kokonaispääoman tuotto prosentti sai vuosina 2001 ja 2003 jopa hyvät arvot. Muinakaan vuosina hyvän raja ei ollut kuin muutaman kymmenyksen päässä. Vuonna 2004 Tradekan liiketulosprosentti ja kokonaispääoman tuotto prosentti antoivat tarkastelujakson alhaisimmat arvot.

Myös maksuvalmiutta kuvaavat rahoitustulosprosentti ja quick ratio saivat huomattavasti kilpailijoita paremmat arvot. Rahoitustulosprosentti tosin on saanut melko ailahtelevia arvoja ja trendi on selvästi laskeva. Quick ratio taas antaa täysin toisenlaisen kuvan maksuvalmiudesta, sillä sen käyrä on selvästi nouseva. Vuosi 2000 on ainoa vuosi jolloin Tradekan quick ratio on jäänyt alle hyvän rajan. Muina vuosina se on ollut selvästi hyvän puolella.

Vakavaraisuudessa Tradeka myös poikkeaa kilpailijoistaan – tosin negatiivisessa mielessä. Omavaraisuusaste on kuitenkin ollut jyrkässä nousussa varsinkin vuosina 2003 ja 2004. Vuonna 2004 se oli jo ylittänyt SOK:n ja oli lähellä hyvän rajaa ja tätä kautta myös lähellä Keskoa. Vuosina 2000 ja 2001 omavaraisuusaste oli vielä alle kriittisen rajan eli hyvin heikko, mutta jo vuonna 2003 se oli kirkkaasti tyydyttävän puolella.

Tradeka on ollut liikevaihdon kasvultaan kaikista tasaisin. Tradekan kasvu on ollut myös joka vuosi inflaatiota nopeampaa, vaikka vuosina 2000 ja 2003 kasvu onkin ollut lähes samalla tasolla.

Tradeka on ollut hyvällä tasolla sekä kannattavuudella että maksuvalmiudella mitattuna. Ainoa huono osa-alue on vakavaraisuus, mutta tarkastelujakson aikana myös vakavaraisuus on noussut kriittiseltä tasolta tyydyttävälle tasolle lähelle hyvää.

3.4.4 Yritysten vertailu

Kesko ja SOK olivat tunnusluvuilla mitattuina lähes samalla tasolla. Molemmat olivat kokonaisuudessaan tyydyttävällä tasolla. Kesko oli ainoastaan vakavaraisuudella mitattuna hyvällä tasolla. Kuten jo yllä todettiin, Tradeka oli kolmikön suurin yllättäjä, sillä se oli tasoltaan hyvä, jos huomioon ei oteta vakavaraisuutta, joka sai arvokseen tyydyttävän. Tunnuslukujen perusteella voisi sanoa, että Tradeka on näistä kolmesta menestynyt kaikista parhaiten ja huonoiten puolestaan SOK. Tulosten perusteella Tradeka olisi hyvä sijoituskohde, mikäli se olisi osakeyhtiö.

3.4.5 Markkinaosuus ja tulokset

Yksi työni tarkoituksista oli selvittää, onko markkinaosuuksien kehityksellä yhteyttä tunnuslukujen saamien arvojen kehitykseen. Tuloksista päätellen yhteyttä ei ole. Tai jos jonkinlainen yhteys on, se on hyvin päinvastainen kuin olisi voinut kuvitella. Esimerkiksi Tradekan markkinaosuus Keskon ja SOK:hon verrattuna on todella pieni, mutta se sai suurimmalle osalle tunnusluvuista huomattavasti paremmat arvot. Keskon ja SOK:n puolella taas tilanne on toisin päin.

Sama on kuitenkin havaittavissa myös verrattaessa Keskon ja SOK:n liiketulosprosentteja, kokonaispääoman tuottoprosentteja ja rahoitustulosprosentteja markkinaosuuksien kehitykseen. Keskon tunnuslukujen arvot ovat nousseet, mutta markkinaosuus on laskenut. SOK:n kehitys on ollut päinvastaista eli tunnuslukujen arvot ovat laskeneet, mutta markkinaosuus noussut. Tämä on kuitenkin todennäköisesti sattumaa.

Yhteyden puuttumisen puolesta puhuu myös se, että Tradekan kaikki tunnusluvut ovat saaneet hyvin vaihtelevia arvoja, mutta Tradekan markkinaosuus on kuitenkin pysynyt hyvin tasaisena.

Edes liikevaihdon kasvulla ei näytä olevan juurikaan yhteyttä markkinaosuuksien muutoksiin. Esimerkiksi vuonna 2004 Tradekan markkinaosuus laski, mutta liikevaihto puolestaan kasvoi edellistä vuotta nopeammin. Myöskään vuonna 2001 Keskon supistunut liikevaihto ei näy poikkeuksellisenä laskuna markkinaosuudessa. Ainoastaan SOK:n kohdalla näyttäisi vuoden 2004 liikevaihdon kasvulla ja markkinaosuuden muutoksella olevan yhteyttä. Vuonna 2004 SOK:n

kasvu oli todella voimakasta ja myös markkinaosuus kasvoi muita vuosia nopeammin.

3.5 Vuosi 2005 ja päivittäistavarakaupan tulevaisuus

Vuosi 2005 on ollut hyvin tapahtumarikas päivittäistavarakaupalle, sillä esimerkiksi markkinajohtajan asema on vaihtunut Keskolta S-ryhmälle ja yrityskaupat ovat muuttaneet asetelmia.

Huhtikuussa Ruokakesko haki vauhtia päivittäistavarakaupan kilpailuun aloittamalla yt-neuvottelut, joiden tarkoituksena oli vähentää 160 työpaikkaa. Vähennykset koskivat markkinointia, logistiikkaa ja K-Citymarket -ketjun käyttötavarahankintaa. Näillä toimilla pyrittiin parantamaan kilpailukykyä päivittäistavaramarkkinoilla, joilla kilpailu entisestään kovenee. Näillä toimilla Kesko tavoittelee 20 miljoonan euron vuotuisia säästöjä. Tosin vielä vuonna 2005 niiden vaikutus ei näy tuloksessa. Toinen Keskon ase taistelussa ruokakauppamarkkinoilla oli uudet sopimukset, joissa ketjujen yhteistä valikoimaa ja yhteisiä hintoja lisätään. Lisäksi kauppias voi myös vaihtaa Keskolle maksamansa maksun pohjaa liikevaihdosta myyntikatteeseen. Tämän uskotaan rohkaisevan kauppiaita entistä räväkämpiin tarjouksiin. Tämä muutosehdotus on otettu kauppiaiden keskuudessa myönteisesti vastaan. (Tammilehto 2005a:4-5.) Huhtikuun lopussa uutisoitiin, että S-ryhmä on jo vähintään tasoissa K-ryhmän kanssa markkinaosuudella mitattuna. Keskon pääjohtaja Matti Halmesmäki ei usko, että muutokset saisivat markkinaosuutta vielä tänä vuonna nousuun. Hän on kuitenkin vakuuttunut, että tämä on mahdollista. (Kauhanen 2005a:11.)

Huhtikuussa S-ryhmän ounasteltiin olevan markkinaosuudeltaan tasoissa Keskon kanssa. Toukokuun alkupuolella Kesko sai kuitenkin todeta hävinneensä markkinajohtajan paikan S-ryhmälle. S-ryhmän markkinaosuuden arvioitiin olevan ainakin 36 prosenttia, kun puolestaan K-ryhmän markkinaosuuden uskottiin taantuneen alle 35 prosentin. S-ryhmältä kului lähes 30 vuotta ykkössijan takaisinvaltaukseseen. Vuonna 1975 SOK-ryhmän markkinaosuus oli 28,6 %, K-ryhmän 26,7 % ja E-ryhmän 16,0 %. Tämän hetken viralliset luvut julkaistaan vasta vuoden 2006 keväällä, mutta koska S-ryhmän kotimaan päivittäistavaramyynti on kasvanut tammi-maaliskuussa 6,2 prosenttia koko maan päivittäistavarakaupan kasvamatta, merkitsee 6,2 prosentin nousu yli kahden prosenttiyksikön parannusta markkinaosuuteen. Lisäksi K-ryhmän kotimaan ruokakauppa laski, joten S-ryhmän markkinaosuus on pudonnut. (Kauhanen 2005b:4-5.) Tammi-kesäkuussa S-ryhmän päivittäistavaramyynti nousi Suomessa 5,8 prosenttia eli hieman hitaammin kuin tammi-maaliskuussa. Samaan aikaan Keskon myynti puolestaan laski Suomessa kaksi prosenttia. Myös tämä tukee S-ryhmä markkinaosuuden nousua. Varsinkin kun samaan aikaan päivittäistavaramarkkinat supistuivat 0,2 prosenttia. (KL, 18.8.2005.) S-

ryhmän markkinaosuuden nousemista ja Ruokakeskon markkinaosuuden laskemista tukee myös elokuussa julkaistu uutinen, jossa kerrottiin Ruokakeskon myynnin laskeneen heinäkuussa 2,8 prosenttia. Suomessa myynti heikkeni jopa 4,5 prosenttia, mutta ulkomailla se puolestaan kasvoi 14,1 prosenttia. (KL, 10.8.2005.)

Toukokuussa julkaistiin uutinen, jossa kerrottiin vähittäiskauppayhtiö Tradeka Oy:n ja Wihuri-konsernin Ruokamarkkinat Oy:n vähittäiskauppaketjujen yhdistävän liiketoimintansa. Järjestelyllä syntyy vahva kotimainen haastaja suomalaisen vähittäiskauppaan, joka merkitsee kuluttajan kannalta kilpailua ja tehostumista vähittäiskaupassa. Uudesta kokonaisuudesta tulee Suomen vähittäiskaupan haastaja ja kolmas merkittävä valtakunnallinen toimija noin 14 prosentin markkinaosuudellaan sekä lähikaupan markkinajohtaja. (Wihuri ja...) Järjestelyn myötä Wihurin 163 kauppa tulivat osaksi uutta Tradekayhtymää, joka aloitti toimintansa virallisesti elokuun alussa. Yhdistymisen myötä Wihurin ruokakaupat katoavat ja muuttuvat Tradekan Siwoiksi, Valintataloiksi ja Euromarketeiksi. Myös Sestomyymälöistä päätettiin luopua, vaikka sitä pidetään Valintataloa laadukkaampana ruokakaupan maineessa. Tämä johtui siitä, että ei katsottu järkeväksi pitää kahta supermarket-brändiä pääkaupunkiseudulla. Lisäksi vuosi sitten uudistettu Valintatalo-konsepti on saanut hyvän vastaanoton ja Seston hyvistä ominaisuuksista ei aiota luopua. Elokuun lopussa neljä Wihurin Ruokavarasto-lähikauppaa oli muutettu Siwoiksi ja loput pitäisi olla valmiina vuoden 2006 kesän lopulla. Wihurin kylttien katoaminen on osa nykyistä päivittäistavarakaupan suuntausta eli keskittymistä. (Tammilehto 2005b:10.)

Tradekan ja Wihuri Oy:n fuusiojärjestelyjen vuoksi SOK päätti elokuussa hankkia Tradekalta sen omistaman puolikkaan tukkukauppa Inex Partners Oy:stä. Koska Wihuri on 49 prosentin osuudellaan Tuko Logisticsin suurin omistaja, käynnisti Tradeka neuvottelut tavarahankintansa siirtämisestä Inexistä Tuko Logistics Oy:lle. (Salin 2005:7.) Tämä lisää SOK:n kilpailukykyä, sillä näin Inex voidaan virittää puhtaasti vastaamaan SOK:n tarpeisiin. Tradekan valikoima on painottunut lähinnä pieneen päähän eli Siwoihin ja Valintataloihin. SOK:lla painotus on ollut erityisesti S-marketeissa ja Prismoissa. Tämä tarkoittaa sitä, että yhteisten tuotteiden määrä on ollut yllättävän pieni. Nyt pystytään tehostamaan valikoimasuunnittelua. Lisäksi tämä mahdollistaa tuoretuotteiden hankinnan Inexin kautta, joka saa aikaan suuria säästöjä. (Kauhanen 2005d:3.)

Syyskuun alussa SOK antoi pörssitiedotteen, jossa se kertoi ostavansa Suomen Spar Oyj:n. Tarkoituksena on laajentua ja monipuolistaa asiakasomistajien palveluverkostoa. Kaupan avulla on mahdollista vahvistaa osuustoiminnallisen vähittäiskaupan toimintakykyä. S-ryhmän tavoitteena on yhdistää osa Suomen Sparin myymäläverkostoa osaksi S-

ryhmän alueosuuskauppojen marketkauppaa. (SOK ostaa...) Yksi tärkeimmistä syistä Suomen Spar on hankintavolyymiin lisääminen. Wihurin ja Tradekan yhdistyttyä Tradeka Oy on kaupannut osuuttaan SOK:lle hankintayhtiö Inex Partnersista, kuten aiemmin jo mainittiinkin. Tradekan lähtö jättää Inex Partnersin hankintavolyymiin aukon, jota Suomen Sparin seitsemän prosentin markkinaosuus paikkaa. (Tammilehto 2005d:2.) Kauppa nostaa S-ryhmän päivittäistavarakaupan markkinaosuuden 36:sta yli 40 prosenttiin. Tällä hetkellä Spar-kauppojen markkinaosuus on noin kuusi prosenttia, mutta S-ryhmä ei saa tuota osuutta kokonaan, sillä osa Sparin myynnistä tulee itsenäisiltä kauppiailta. Sparin myymälät sulautuvat hyvin S-ryhmään, sillä niillä on vahva asema pääkaupunkiseudulla ja Pohjois-Suomessa, joissa S-ryhmällä on ollut keskimääräistä pienempi markkinaosuus. (Kauhanen 2005c:3.)

Kauppalehden pääkirjoituksen mukaan Suomen päivittäistavarakaupan rakennemuutoksessa loksasti jälleen pala paikalleen SOK:n ostaessa Suomen Sparin. Myös Kesko olisi halunnut ostaa Sparin, mutta ruotsalaisomistaja Axfood myi parhaan tarjouksen tehneelle. Vaikka Kilpailuvirasto ei ole julkisuudessa kertonut kantaansa Spar-kaupan hyväksymiseen, lienee kauppa käytännössä selvä. Vaikka Kesko jäi SOK:n jalkoihin, sille voi tulla muutaman vuoden uusi mahdollisuus, kun noin 180 Spar-kauppiaan sopimukset purkautuvat ja SOK:n tulisi neuvotella ne uusiksi. Osa kauppiaista voi tällöin tuntea viehtymystä kauppiasvetoiseen Keskoon. (KL, 8.9.2005.) Keskon pääjohtaja Matti Halmesmäki ja Ruokakeskon toimitusjohtaja Terho Kalliokoski ovat toivottaneet Spar-kauppiaat lämpimästi tervetulleiksi K-ryhmään. Kalliokoski sanoo, että keskustelua ja mielenkiintoa on ollut eri organisaatioitasoilla. Myös Lidl on kiinnostunut suurista Spar-kauppapaikoista ja yksittäiset Spar-kauppiaat ovat olleet jo yhteydessä Lidliin. (Mikkonen 2005:63)

SOK eliminoi Spar-kaupalla mahdollisen kolmannen merkittävän kaupparyhmittymän syntymisen Suomeen. Mikäli Axfood sekä Tradekan ja Wihurin omistaja, ruotsalainen Industri Kapital, olisivat löytäneet toisensa, olisi markkinoille syntynyt vastavoima SOK:lle ja Keskolle. Kauppalehden mukaan Suomen päivittäistavarakaupassa on ollut vilkas vuosi. Kilpailun koveneminen on nopeuttanut rakennemuutosta, mutta kauppalehti epäilee, että kaikkia muutoksia ole vielä nähty. (KL, 8.9.2005.)

Vaikka S-ryhmä on kasvanut jo pelkästään vuoden 2005 aikana todella paljon, on sillä edessään ainakin kolme kovan kasvun vuotta. Vahvaa kasvua S-ryhmä hakee ABC-liiketoiminnasta, autokaupasta ja rautakaupasta. Lähivuosina S-ryhmän marketkauppa tulee edelleen kasvamaan eniten euroilla mitattuna, mutta prosentuaalisesti selvästi nopein kasvu tulee ABC-ketjusta, jonka myynti nousee suuremmaksi kuin maatalouskauppa. Vähän pidemmällä ajalla myös rautakaupasta

tulee suuri osa liiketoimintaa, kun 15 paikkakunnalle aiotaan perustaa Terroja, joita luonnehditaan rautakaupan superstoreiksi. Myös maatalouskaupassa haetaan kasvua uusilta liiketoiminta-alueilta eli puutarhasta ja rakentamisesta. ABC-ketjujen toimintaa suunnitellaan vietäväksi myös Baltiaan ja ehkä Ruotsiinkin. (Kauhanen 2005d:2.)

Kesko kuitenkin vastaa kilpailuun ja aikoo lähteä haastamaan S-ryhmää bensa-asemien ruokamyynnissä. Hyökkäykseen käydään investoimalla uusiin liikenneasemiin. Pari vuotta sitten perustettu Pikoil on ollut Ruokakeskon ja Neste Markkinoinnin yhteisyrittäjä. Kesko kertoi lokakuun alussa ostavansa Nesteen puolikkaan yhtiöstä. Kesko haluaa vahvistaa asemaansa bensa- ja elintarvikemyynnissä, koska nämä markkinat kasvavat tällä hetkellä muuta päivittäistavarakauppaa nopeammin ja S-ryhmä on saanut kakusta kasvavan osuuden. Liikenneasemilla kasvu on 3-5 prosenttia, muussa päivittäistavarakaupassa vain 1-2 prosenttia vuodessa. (Hertsi 2005:3.)

Tradekan kohtalo on puolestaan arvoitus. Syyskuun loppuun mennessä se oli ehtinyt muuttaa 15 Wihurilta ostamaansa Ruokavarastoa Siwoiksi ja kolme Ruokavarastoa Valintataloiksi. Ensi vuonna samaan aikaan on Tradekan kuudesta ketjusta jäljellä kolme. Brändimuutosten, 18 myymälän lakkauttamisen, remonttien ja uusperustantojen suma syö pahasti Tradekan vuoden 2005 tulosta. Jo nollatulostakin olisi hyvä saavutus. Koska Ruokavarasto-ketju on perustettu Turussa, jää nähtäväksi kuinka Tradeka saa houkutelua turkulaiset Ruokavaraston asiakkaat Siwan tai Valintatalon asiakkaiksi. Kovaan uskollisuustestiin joutuvat myös Seston herkkuihin tottuneet helsinkiläiset, kun heidän täytyy opetella Valintatalon asiakkaiksi. Ruotsalaiselle pääomasijoittajalle Industri Kapitalle Tradeka on vain välikauden omistaja. Industri Kapitalin suomalaispartnerit Michael Rosenlew ja Thomas Ramsay etsivät Suomen kolmanneksi suurimmalle ruokakauppaketjulle uutta isäntää. Tradeka voi päätyä pörssilistalle, toiselle pääomasijoittajalle tai suurelle ulkomaiselle kauppaketjulle, vaikkapa saksalaiselle halpaketjulle Aldille. (Mikkonen 2005:66, 68)

Lähteet

Kirjat

- Järvinen, Risto & Laine, Seppo 2000. Mitä tuloslaskelma ja tase kertovat yrittäjälle? Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Kallunki, Juha-Pekka & Kytönen, Erkki 2002. Uusi tilinpäätösanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kinnunen, Juha, Leppiniemi, Jarmo, Puttonen, Vesa & Virtanen, Kalervo 2002. Tietoa yrityksen taloudesta. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Kokkonen, Sampsu 1993. Yrityksen analysointi ja rahoitus. Porvoo: WSOY.
- Koskela, Markku, Toiviainen, Kari & Virkkunen, Virpi 1990. Kirjanpidon ja tuloslaskennan ongelmia. Helsinki: Painokaari Oy.
- Laitinen, Erkki K. 1994. Tilinpäätöstä arvioimaan. Vaasa: MaxiCopy Ky.
- Laitinen, Erkki K. 2002. Strateginen tilinpäätösanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Laitinen, Erkki K. & Luotonen, Eero 1996. Mitä tilinpäätös kertoo? Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Oy.
- Leppiniemi, Jarmo & Leppiniemi, Raili 1997. Tilinpäätöksen tulkinta. Porvoo: WSOY.
- Niskanen, Jyrki & Niskanen, Mervi 2003. Tilinpäätösanalyysi. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Salmi, Ilari 2000. Mitä tilinpäätös kertoo? Helsinki: Oy Edita Ab.
- Yritystutkimusneuvottelukunta 2001. Konsernitilinpäätös yritystutkimuksessa. Tampere: Gaudeamus Kirja.
- Yritystutkimusneuvottelukunta 2002. Yritystutkimuksen tilinpäätösanalyysi. Tampere: Gaudeamus Kirja.

Artikkelit

- Hertsu, Anneli 2005. Kesko lähtee haastamaan S-ryhmää bensa-asemien ruokamyynnissä. Kauppalehti 3.10.2005, 3.
- Kauhanen, Pekka 2005a. K-ryhmä hakee kasvua halvemmilla hinnoilla. Kauppalehti 29.4.2005, 11.

- Kauhanen, Pekka 2005b. S-ryhmä ajoi Keskon ohi ruokakaupassa. Kauppalehti 9.5.2005, 4-5.
- Kauhanen, Pekka 2005c. SOK ottaa Suomen Sparin ja ruokakaupan ykköspaikan. Kauppalehti 8.9.2005, 3.
- Kauhanen, Pekka 2005d. S-ryhmä hakee rautakaupasta satojen miljoonien myyntiä. Kauppalehti 3.10.2005, 2-3.
- KL = Kauppalehti 10.8.2005. Keskon myynti kasvoi heinäkuussa, 9.
- KL = Kauppalehti 18.8.2005. S-ryhmä kasvatti myyntiään reippaasti, 4.
- KL = Kauppalehti 8.9.2005. SOK nousee ykköseksi, 4.
- Mikkonen, Antti 2005. Isot pojat jakoivat ruokakaupan. Talouselämä 31, 63, 66, 68.
- Salin, Kimmo 12.8.2005. Koko Inex Partners SOK:lle. Kauppalehti 12.8.2005, 7.
- Tammilehto, Pirkko 2005a. Kesko uusii kauppiaiden sopimuksia ja karsii töitä. Kauppalehti 7.4.2005, 4-5.
- Tammilehto, Pirkko 2005b. Grande-projekti myllää Wihurin kaupat uusiksi. Kauppalehti 31.8.2005, 10.
- Tammilehto, Pirkko 2005c. Kaupparyhmien korttipeli käy kuumana. Kauppalehti 8.9.2005, 28.
- Tammilehto, Pirkko 2005d. Spar-kauppiat haluavat jatkaa itsenäisinä yrittäjinä. Kauppalehti 8.9.2005, 2.
- Tammilehto, Pirkko 2005e. Kyltit putoilevat. Kauppalehti 19.10.2005, 16.

Vuosikertomukset

Keskon vuosikertomukset 1999-2004

SOK-yhtymän vuosikertomukset 1999-2004

Tradeka-yhtymän vuosikertomukset 1999-2004

Julkaisut

Päivittäistavarakauppa ry 2001. Päivittäistavarakauppa 2001. Helsinki.

Päivittäistavarakauppa ry 2002. Päivittäistavarakauppa 2002. Helsinki.

Päivittäistavarakauppa ry 2003. Päivittäistavarakauppa 2003. Helsinki.

Päivittäistavarakauppa ry 2004. Päivittäistavarakauppa 2004-2005. Helsinki.

Päivittäistavarakauppa ry 2005. Päivittäistavarakauppa 2005-2006. Helsinki.

Internet

Inflaatio prosentteina. [online] [viitattu 3.9.2005]
www.vm.fi/vm/liston/print.lsp?r=42158&l=fi&menu=41862

Joka päivä kotiin päin! [online] [viitattu 15.8.2005]. www.s-kanava.net/asiakasomistajuus.do?lang=1§ionid=740496656

Kankaanpää, Maria 2005. Tilinpäätösanalyysi. [online] [viitattu 26.7.2005].
www.uwasa.fi/~mhl/tpanalyysi1.htm

Ketjutoiminnan edelläkävijä. [online] [viitattu 15.8.2005].
www.tradeka.fi/tradeka/ipub.nsf/sivut/toimialapohja?OpenDocument&cid=tradeka

Näin Plussa-pisteet kertyvät vuonna 2005. [online] [viitattu 15.8.2005].
www.plussa.com/?_drc=1&_ct=2&_cid=8177

Osuuskaupan säästökassan jäsensijoitustilien yleiset tiliehdot. [online] [viitattu 15.8.2005].
www.s-kanava.net/images/kuvapankki/alueosuuskaupat/koko/pelisaannot_ja_tiliehtdot.pdf

Ruokakesko. [online] [viitattu 15.8.2005].
www.kesko.fi/index.asp?id=FF60B08E63C34667A8261A0B08FC2365&data=1,00308B787886459385F296A5AFD4FA74,18A70DF6FD724C1494B87737EF19C6C8&layout=kesko2005&target=data_1&spinningid=185CC8558FB344949B0DAA469942CCE4

SOK ostaa Suomen Spar Oyj:n. [online] [viitattu 29.10.2005]. www.s-kanava.net/sryhma.do?sectionid=7923160&tied=1&arid=147192811

S-ryhmä lyhyesti. [online] [viitattu 15.8.2005]. www.s-kanava.net/sryhma.do

Tradeka-yhtymä. [online] [viitattu 15.8.2005].
www.tradeka.fi/tradeka/ipub.nsf/sivut/etusivupohja?OpenDocument&cid=etusivu

Tradeka on osuuskunta. [online] [viitattu 15.8.2005].
www.tradeka.fi/tradeka/ipub.nsf/sivut/jasenyyispohja?OpenDocument&cid=osuuskunta

Wihuri ja Tradeka yhdistävät vähittäiskauppatoimintansa - Industri Kapital tulee mukaan omistajaksi. [online] [viitattu 29.10.2005].
www.tradeka.fi/tradeka/ipub.nsf/sivut/aineistopalvelupohja?OpenDocument&cid=Content2A7CB

Yleiskuvaus toimialoista. [online] [viitattu 15.8.2005].
www.kesko.fi/index.asp?id=FF60B08E63C34667A8261A0B08FC2365&data=1,102EF9C7EFB043F1AD2D260B86248A24,509FF1E4AAC44AA9974EF76FBDEB599C&layout=kesko2005&target=data_1&spinnin gid=6515F92BB2B64F14A45E1F21EB608BF2

Liitteet

Liite 1: Keskon oikaistut tuloslaskelmat vuosilta 1999-2004

	2004	2003	2002	2001	2000	1999
LIIKEVAIHTO	7516,6	7070,2	6466,4	6214,1	6307,6	6110,7
Liiketoiminnan muut tuotot	484,9	482,1	430,8	398,5	335,5	292,4
LIIKETOIMINNAN TUOTOT YHTEENSÄ	8001,5	7552,3	6897,2	6612,6	6643,1	6403,1
Aine- ja tarvikekäyttö	-6403,4	-6070,3	-5579,6	-5363,5	-5480,5	-5304,3
Ulkopuoliset palvelut	-110,4	-98,3	-92	-75,4	-72,1	-53,6
Henkilöstökulut	-437,6	-390,5	-348,4	-333,6	-315,6	-317,4
Liiketoiminnan muut kulut	-751,4	-726,3	-672,6	-650,7	-539,9	-496,3
Osuus osakkuusyritysten voitosta (tappiosta)	1,4	0,6	1,9	2	0,8	-2
Valmisteveraston lisäys/vähennys						
KÄYTTÖKATE	300,1	267,5	206,5	191,4	235,8	229,5
Suunnitelman mukaiset poistot	-110,5	-96,5	-97,3	-104,6	-114,2	-101,7
Konserniliikearvon poisto ja konsernireservin vähennys	-13,3	-13,2	-11,5	-9,4	-6,7	-6,9
Arvon alentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä	-0,8	-0,3	1,1	-0,7	1,8	-4,4
Vaihtuvien vastaavien poikkeukselliset arvonalentumiset						
LIIKETULOS	175,5	157,5	98,8	76,7	116,7	116,5
Osuus osakkuusyritysten voitosta (tappiosta)	0,2	0,3	0,4	0,4	0,6	1,1
Tuotot osuuksista ja muista sijoituksista	3,6	7,4	7,1	7,3	5,1	0,8
Muut korko- ja rahoitustuotot	31,3	25,4	25,4	28	24,4	22,3
Korkokulut ja muut rahoituskulut	-37,7	-29,1	-22	-26,8	-21	-12,3
Sijoitusten ja rahoitusarvopapereiden arvonalentumiset						
Välittömät verot	-59,4	-53,1	-45,4	-28,2	-43,9	-41,5
Laskennalliset verot	12,8	-4,4	3,8	-1,4	9,3	2,5
NETTOTULOS	126,3	104	68,1	56	91,2	89,4
Satunnaiset tuotot						
Satunnaiset kulut						-4,5
Osuus osakkuusyritysten voitosta (tappiosta)						
KOKONAISTULOS	126,3	104	68,1	56	91,2	84,9
Vähemmistöosuudet	-8,6	-7,9	-0,3	-1,3	-0,7	
TILIKAUDEN TULOS	117,7	96,1	67,8	54,7	90,5	84,9

Liite 2: SOK-yhtymän oikaistut tuloslaskelmat vuosilta 1999-2004

	2004	2003	2002	2001	2000	1999
LIKEVAIHTO	3781,1	3111,5	2997,8	2915	2754,1	2540,0
Liiketoiminnan muut tuotot	13,1	11	9,5	2,3	18,9	37,2
LIIKETOIMINNAN TUOTOT YHTEENSÄ	3794,2	3122,5	3007,3	2917,3	2773,0	2577,2
Aine- ja tarvikekäyttö	-3266,7	-2620,2	-2529,2	-2450,4	2297,4	2093,6
Ulkopuoliset palvelut	-95,5	-88,2	-85,4	-82,4	-67,7	-63,0
Henkilöstökulut	-155,1	-149	-142,8	-141,8	-150,6	-150,6
Liiketoiminnan muut kulut	-185,1	-186,6	-171,8	-169,5	-167,2	-178,2
Osuus osakkuusyritysten voitosta (tappiosta)	1,8	2,1	11,7	-3,1	-1,1	2,1
Valmisteveraston lisäys/vähennys						
KÄYTTÖKATE	93,6	80,6	89,8	70,1	88,9	93,9
Suunnitelman mukaiset poistot	-34,3	-33,8	-32,4	-33,5	-33,4	-33,8
Konserniliikearvon poisto ja konsernireservin vähennys						
Arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä	-6,2	-0,4	-2,2	-1,7	1,6	-3,9
Vaihtuvien vastaavien poikkeukselliset arvonalentumiset						
LIIKETULOS	53,1	46,4	55,2	34,9	57,1	56,2
Osuus osakkuusyritysten voitosta (tappiosta)			-0,1	-0,2	-0,2	-0,3
Tuotot osuuksista ja muista sijoituksista	1,4	1,3	1,2	1,1	0,6	0,6
Muut korko- ja rahoitustuotot	17,5	17,3	17,7	19,1	20,5	13,9
Korkokulut ja muut rahoituskulut	-17,6	-13,1	-18,6	-16,5	-23,7	-21,2
Sijoitusten ja rahoitusarvopapereiden arvonalentumiset						
Välittömät verot	-13,3	-12	-5,8	-3,3	-6,5	-12,5
Laskennalliset verot	-0,9	-4,7	-4,9	2,3	-6,6	3,2
NETTOTULOS	40,2	35,2	44,7	37,4	41,1	39,9
Satunnaiset tuotot						0,1
Satunnaiset kulut				-6	-2,4	
Osuus osakkuusyritysten voitosta (tappiosta)						
KOKONAISTULOS	40,2	35,2	44,7	31,4	38,8	40,0
Vähemmistöosuudet	-0,1	0,2	-0,3	-0,1	-0,1	-0,3
TILIKAUDEN TULOS	40,1	35,4	44,4	31,3	38,6	39,7

Liite 3: Tradeka-yhtymän oikaistut tuloslaskelmat vuosilta 1999-2004

	2004	2003	2002	2001	2000	1999
LIKEVAIHTO	1264,1	1221,6	1203,6	1156,5	1094,4	1054,2
Liiketoiminnan muut tuotot	8,8	21,9	15,5	18,5	19,2	21,5
LIIKETOIMINNAN TUOTOT YHTEENSÄ	1272,9	1243,5	1219,1	1175	1113,6	1075,7
Aine- ja tarvikkeikäyttö	-852,2	-840,3	-813,9	-786	-752,3	-730,9
Ulkopuoliset palvelut						
Henkilöstökulut	-171,4	-153,3	-158,6	-148,8	-139,9	-135,1
Liiketoiminnan muut kulut	-174,6	-170,5	-167,5	-159	-147,3	-143,3
Osuus osakkuusyritysten voitosta (tappiosta)		0,1				
Valmisteveraston lisäys/vähennys						
KÄYTTÖKATE	74,7	79,5	79,1	81,2	74,0	66,4
Suunnitelman mukaiset poistot	-27,3	-29,4	-30,2	-26,8	-31,3	-27,2
Konserniliikearvon poisto ja konsernireservin vähennys	-0,1	0,1	0,1		-0,2	
Arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä			-1,4	-0,5		
Vaihtuvien vastaavien poikkeukselliset arvonalentumiset						
LIIKETULOS	47,3	50,2	47,6	53,9	42,6	39,2
Osuus osakkuusyritysten voitosta (tappiosta)	-0,3	-0,1	-0,8	0,3		0,3
Tuotot osuuksista ja muista sijoituksista	0,1	1	0,4	0,6	0,5	0,5
Muut korko- ja rahoitustuotot	3,7	5,9	6,9	6,4	5,2	3,2
Korkokulut ja muut rahoituskulut	-7,7	-13,5	-22,7	-30,4	-10,3	-9,1
Sijoitusten ja rahoitusarvopapereiden arvonalentumiset						
Välittömät verot	-0,4	-1	-1	-0,7	-0,2	-0,3
Laskennalliset verot	-18,5	-28,5	-7,6	-9,2	-11,6	-9,8
NETTOTULOS	24,2	14	22,8	20,9	26,2	24,1
Satunnaiset tuotot	30,4	94,9	12,7	9,6	15,0	12,6
Satunnaiset kulut	-9,6	-21,5	-2,7		-2,9	-6,6
Osuus osakkuusyritysten voitosta (tappiosta)						
KOKONAISTULOS	45	87,4	32,8	30,5	38,3	30,1
Vähemmistöosuudet						
TILIKAUDEN TULOS	45	87,4	32,8	30,5	38,3	30,1

Liite 4: Keskon oikaistut taseet vuosilta 1999-2004

	2004	2003	2002	2001	2000	1999
PYSYVÄT VASTAAVAT						
Tutkimusmenot						
Kehittämismenot						
Liikearvo						
Konserniliikearvo	80,1	92,3	85,5	90,7	61,7	61,4
Muut aineettomat hyödykkeet	121,6	131	102,5	91,6	87	71,6
Aineettomat hyödykkeet	201,7	223,3	188	182,3	148,7	133
Maa- ja vesialueet	205,7	195,8	165,8	156	150,9	146,8
Rakennukset ja rakennelmat	629,6	610,6	541,5	521,3	530,3	507,1
Koneet ja kalusto	161,5	164,2	154,5	160,2	182,1	177,6
Muut aineelliset hyödykkeet	30,4	42,8	27,6	37,5	19,5	33,1
Aineelliset hyödykkeet yhteensä	1027,2	1013,4	889,4	875	882,8	864,6
Osuudet osakkuusyhtyrityksissä						
Osuudet muissa omistusyhtyrityksissä	39,9	41,8	40,9	38,7	29,1	33,7
Muut osakkeet ja osuudet	22,2	25	92,7	91,5	105,4	73,5
Saamiset omistusyhtyrityksiltä	8,1	9,3	18,3	23,3	21,9	24,1
Muut saamiset ja sijoitukset	44,7	39,2	46,1	85,7	88,5	84,1
Sijoitukset ja pitkäaikaiset saamiset yht.	114,9	115,3	198	239,2	244,9	215,4
Leasingvastuukanta	66	60	47	28	23	15
VAIHTUVAT VASTAAVAT						
Aineet ja tarvikkeet						
Keskeneräiset tuotteet						
Valmiit tuotteet	722,1	677,3	554,4	510,8	536,2	492,4
Muu vaihto-omaisuus						
Vaihto-omaisuus yhteensä	722,1	677,3	554,4	510,8	536,2	492,4
Myyntisaamiset	519,1	503,5	490,2	530,7	518	469,3
Myyntisaamiset omistusyhtyrityksiltä	1,7	2,4	0,9	1,6	0,7	0,4
Muut saamiset omistusyhtyrityksiltä	1	1,8	16,5	7	10,7	13,4
Muut saamiset	116,2	115,8	106,5	73,7	150,8	110,9
Laskennalliset verosaamiset	9,1	17,4	11,4	19,9		
Lyhytaikaiset saamiset yhteensä	647,1	640,9	625,5	632,9	680,2	594
Rahat ja rahoitusarvopaperit	143,5	85,7	173,4	126,9	77,4	270,5
VASTAAVAA YHTEENSÄ	2922,5	2815,9	2675,7	2595,1	2593,2	2584,9

	2004	2003	2002	2001	2000	1999
OMA PÄÄOMA						
Osake- tai muu peruspääoma	199	182,6	182,2	180,4	180,4	180,4
Ylikurssi- ja arvonorotusrahasto	169	151,9	151,9	144,6	144,7	144,1
Muut rahastot	245,7	245,5	249,4	249,4	249	237,8
Kertyneet voittovarot	520,9	698,3	717,5	717,4	716,1	784,8
Tilikauden tulos	117,7	96,1	67,8	54,9	90,5	84,9
Pääomalainat						
Taseen oma pääoma yhteensä	1252,3	1374,4	1368,8	1346,7	1380,7	1432
Vähemmistöosuudet	39,5	40,5	22,9	16,4	16	16
Konsernireservi						
Oman pääoman oikaisut						
Oikaistu oma pääoma yhteensä	1291,8	1414,9	1391,7	1363,1	1396,7	1448
VIERAS PÄÄOMA						
Lainat rahoituslaitoksilta	237,6	64,2	106,2	61	63,7	62,8
Eläkelainat	33,6	38,5	22,5	6,9		
Saadut ennakot						
Velat omistusyhteisyrityksille	1,9					
Muut pitkäaikaiset velat	14,9	0,8	1,8	2,5	0,3	6,5
Pitkäaikainen vieras pääoma yhteensä	288	103,5	130,5	70,4	64	69,3
Laskennalliset verovelat	48,7	61,6	58,3	62,1	60,7	70
Pakolliset varaukset	25,1	24,2	19,1	10,5	12	16
Leasingvastuukanta	66	60	47	28	23	15
Korolliset lyhytaikaiset velat	16,1	24,8	15,1	23,5	16,6	11,2
Saadut ennakot	20,3	20	19,4	22	16,3	11,6
Ostovelat	627,5	607	539	603,1	584,1	544,7
Ostovelat omistusyhteisyrityksille	2,3	3,6	2,6	0,4	0,1	1,7
Muut velat omistusyhteisyrityksille	29,2	15,5	20,3	19,2	13,5	8,3
Muut korottomat lyhytaikaiset velat	509,1	482,1	432,6	392,8	406	389
Lyhytaikainen vieras pääoma yhteensä	1204,5	1153	1029	1061	1036,6	966,5
Oikaistu vieras pääoma yhteensä	1632,3	1402,3	1283,9	1232	1196,3	1136,8
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	2924,1	2817,2	2675,6	2595,1	2593	2584,8

Liite 5: SOK-yhtymän oikaistut taseet vuosilta 1999-2004

	2004	2003	2002	2001	2000	1999
PYSYVÄT VASTAAVAT						
Tutkimusmenot						
Kehittämismenot						
Liikearvo	5,7	10,8	7	8,5	9,7	2,9
Konserniliikearvo	0,7	1,2	0,8	1,4	2,3	3,3
Muut aineettomat hyödykkeet	52	49	40,3	39,5	36,9	31,1
Aineettomat hyödykkeet	58,4	61	48,1	49,4	48,9	37,4
Maa- ja vesialueet	39,3	53,9	67	79,9	81,8	82,1
Rakennukset ja rakennelmat	190,5	205,4	218,2	240,4	251,5	253,0
Koneet ja kalusto	34,5	36,9	35,2	35,3	41,8	39,1
Muut aineelliset hyödykkeet	8,4	6,6	7,4	6,1	5,0	6,1
Aineelliset hyödykkeet yhteensä	272,7	302,8	327,8	361,7	380,2	380,4
Osuudet osakkuusyhtiöissä	56	72,5	78	71,9	70,7	68,5
Osuudet muissa omistusyhtiöissä						
Muut osakkeet ja osuudet	8,6	8,5	12	13,2	11,2	10,7
Saamiset omistusyhtiöiltä	2,1	3,1	3,1	5,3	7,9	5,4
Muut saamiset ja sijoitukset	29,2	28,9	35,2	42,2	41,1	38,3
Sijoitukset ja pitkäaikaiset saamiset yht.	95,9	113	128,3	132,6	130,8	122,9
Leasingvastuukanta	16,2	16,7	17,7	8,6	8,7	4,9
VAIHTUVAT VASTAAVAT						
Aineet ja tarvikkeet						
Keskeneräiset tuotteet						
Valmiit tuotteet	135,6	133,3	131,5	127,7	137,1	138,7
Muu vaihto-omaisuus	1,1	1,5	1,7	0,9	2,5	2,4
Vaihto-omaisuus yhteensä	136,7	134,8	133,2	128,6	139,6	141,1
Myyntisaamiset	291,2	242,6	230,2	238,1	221,8	208,5
Myyntisaamiset omistusyhtiöiltä	0,6	0,7	0,4	1,1	8,3	1,0
Muut saamiset omistusyhtiöiltä	27,2	27,8	25,1	31	0,7	0,3
Muut saamiset	64,1	58	49,8	57,1	49,2	52,2
Laskennalliset verosaamiset	2,9	4,4	8,4	13,5	10,7	15,9
Lyhytaikaiset saamiset yhteensä	386	333,5	313,9	340,8	290,7	278,1
Rahat ja rahoitusarvopaperit	659,2	503,8	420,9	324	337,0	287,5
VASTAAVAA YHTEENSÄ	1625,1	1465,6	1389,9	1345,7	1335,9	1252,2

	2004	2003	2002	2001	2000	1999
OMA PÄÄOMA						
Osake- tai muu peruspääoma	87,9	83,4	78,4	68	63,1	57,1
Ylikurssi- ja arvonorotusraho	25,4	51,5	77,6	104,5	104,5	104,5
Muut rahastot	14,8	13	12,2	12,1	11,9	11,0
Kertyneet voittovar	287,7	261,4	224,3	198,4	164,7	129,7
Tilikauden tulos	40,2	35,5	44,2	31,5	38,6	39,7
Pääomalainat			20,2	20,2		
Taseen oma pääoma yhteensä	456	444,8	456,9	434,7	382,9	342,1
Vähemmistöosuudet	17,3	17	16,8	16,4	16,5	15,5
Konsernireservi						
Oman pääoman oikaisut						
Oikaistu oma pääoma yhteensä	473,3	461,8	473,7	451,1	399,4	357,6
VIERAS PÄÄOMA						
Lainat rahoituslaitoksilta	22,7	24,4	27,5	30,3	82,4	154,5
Eläkelainat	0,4	0,4				
Saadut ennakot					0,1	0,1
Velat omistusyhteisyrityksille						
Muut pitkäaikaiset velat	7,1	7,2	12,4	23,4	28,6	23,6
Pitkäaikainen vieras pääoma yhteensä	30,2	32	39,9	53,7	111,0	178,2
Laskennalliset verovelat	9,8	10,4	9,7	9,9	9,4	8,0
Pakolliset varaukset	5,6	9,2	11,8	21,1	20,4	28,3
Leasingvastuukanta	16,2	16,7	17,7	8,6	8,7	4,9
Korolliset lyhytaikaiset velat	2,9	2,7	6,7	20,1	29,7	19,4
Saadut ennakot	42,2	44,5	40,6	37,4	36,4	31,8
Ostovelat	300,9	254,9	237,8	271,6	242,1	225,5
Ostovelat omistusyhteisyrityksille	65,9	55,4	49,6	46,3	46,4	37,7
Muut velat omistusyhteisyrityksille	2,7	7,7	7,6	12,5	14,1	11,2
Muut korottomat lyhytaikaiset velat	675,2	570,2	494,8	413,3	418,1	349,2
Lyhytaikainen vieras pääoma yhteensä	1089,8	935,4	837,1	801,2	786,8	674,8
Oikaistu vieras pääoma yhteensä	1151,6	1003,7	916,2	894,5	936,4	894,2
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	1624,9	1465,5	1389,9	1345,6	1335,7	1251,8

Liite 6: Tradeka-yhtymän oikaistut taseet vuosilta 1999-2004

	2004	2003	2002	2001	2000	1999
PYSYVÄT VASTAAVAT						
Tutkimusmenot						
Kehittämismenot						
Liikearvo	10,1	11,5	0,8	1,8	3,0	5,4
Konserniliikearvo	1,1	1,2	1,1	1	1,5	1,7
Muut aineettomat hyödykkeet	32,1	29,9	30	29,9	33,1	36,3
Aineettomat hyödykkeet	43,3	42,6	31,9	32,7	37,7	43,4
Maa- ja vesialueet	10,1	9,9	11,2	11,1	10,1	11,6
Rakennukset ja rakennelmat	80,3	80,2	105,3	114,2	113,2	118,2
Koneet ja kalusto	51,9	46,6	43,4	40,3	41,9	50,0
Muut aineelliset hyödykkeet	14	5,5	4,2	5,1	7,6	3,0
Aineelliset hyödykkeet yhteensä	156,3	142,2	164,1	170,7	172,7	182,8
Osuudet osakkuusyhtyrityksissä	43,2	49,1	47,6	36,2	33,6	28,6
Osuudet muissa omistusyhtyrityksissä						
Muut osakkeet ja osuudet	10	9,8	13,2	12,9	12,8	15,6
Saamiset omistusyhtyrityksiltä	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2
Muut saamiset ja sijoitukset	0,8	1,4	13,6	13,9	13,6	8,9
Sijoitukset ja pitkäaikaiset saamiset yht.	54,1	60,4	74,6	63,1	60,2	53,3
Leasingvastuukanta	5,6	6,7	7,1	9,7	5,6	1,2
VAIHTUVAT VASTAAVAT						
Aineet ja tarvikkeet						
Keskeneräiset tuotteet						
Valmiit tuotteet	57,8	57	60,8	53,7	55,3	57,9
Muu vaihto-omaisuus						
Vaihto-omaisuus yhteensä	57,8	57	60,8	53,7	55,3	57,9
Myyntisaamiset	12,4	11,9	11,8	17,2	14,3	12,1
Myyntisaamiset omistusyhtyrityksiltä	0,6	0,1				
Muut saamiset omistusyhtyrityksiltä		4,8	4,2	0,5	2,9	1,2
Muut saamiset	29,2	14,5	14,3	15,8	17,5	14,6
Laskennalliset verosaamiset	17	20	16	13	13,5	13,3
Lyhytaikaiset saamiset yhteensä	59,2	51,3	46,3	46,5	48,1	41,2
Rahat ja rahoitusarvopaperit	163	166,7	186,4	151,8	121,6	112,2
VASTAAVAA YHTEENSÄ	539,3	526,9	571,2	528,2	501,2	491,9

	2004	2003	2002	2001	2000	1999
OMA PÄÄOMA						
Osake- tai muu peruspääoma	8,5	9,2	9,1	9,1	9,1	9,1
Ylikurssi- ja arvonorotusrahasto						0,2
Muut rahastot	154	111,7	84	68,5	43,4	13,3
Kertyneet voittovarot	-9,4	-54,5	-59,3	-74,2	-87,6	-87,6
Tilikauden tulos	45	87,4	32,5	30,4	38,3	30,1
Pääomalainat						
Taseen oma pääoma yhteensä	198,1	153,8	66,3	33,8	3,2	-35,0
Vähemmistöosuudet	6	6	6	5	3,5	3,5
Konsernireservi						
Oman pääoman oikaisut						
Oikaistu oma pääoma yhteensä	204,1	159,8	72,3	38,8	6,7	-31,5
VIERAS PÄÄOMA						
Lainat rahoituslaitoksilta	94,8	107	210,4	187,1	181,1	179,6
Eläkelainat	47	55,2	65,5	38,3	41,0	44,9
Saadut ennakot						
Velat omistusyhteisyrityksille						
Muut pitkäaikaiset velat	32,6	44,8	28,3	103,4	101,1	154,6
Pitkäaikainen vieras pääoma yhteensä	174,4	207	304,2	328,8	323,3	379,1
Laskennalliset verovelat	1	2,4	2,3	4,6	4,9	4,4
Pakolliset varaukset	3,1	9,2	8,2	0,1		
Leasingvastuukanta	5,6	6,7	7,1	9,7	5,6	1,2
Korolliset lyhytaikaiset velat	17,7	5,5	8,8	8,9	17,2	1,9
Saadut ennakot	1,4	2,2	1,6	1,5	1,3	0,8
Ostovelat	41,3	56,3	40	50,3	44,6	44,9
Ostovelat omistusyhteisyrityksille	10	12,3	13,1	8,3	11,8	10,4
Muut velat omistusyhteisyrityksille		0,3				
Muut korottomat lyhytaikaiset velat	81,1	65,5	114,4	78,2	85,8	80,7
Lyhytaikainen vieras pääoma yhteensä	151,5	142,1	177,9	147,2	160,6	138,8
Oikaistu vieras pääoma yhteensä	335,6	367,4	499,7	490,4	494,3	523,4
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	539,7	527,2	572	529,2	501,0	491,9